

BIOGRAFI'A

CANONICULUI

Joanu Fekete Negrutiu

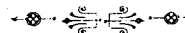
DEDUSA

DIN ACTE SI SCRISORI ORIGINALI

PRIN

V. Gr. Borgovanu

profesoru.

Annexe :

Cuventulu funebralu rostitu la inmormentarea lui si scurt'a descriere a inmormentarei.

.....
Editur'a „Cancelariei Negrutiu.“
.....

D Libris

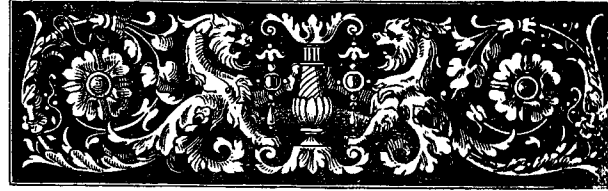
Stefan Ursu la
scrie si revizuieste
Gherla *16/11* 1890.

IMPRIMARI'A »AUROR'A« P. A. TODORANU.

1889.

Joanu Fekete Negrutiu.

„Ferice celu ce spune cându caîta se cobóre
În negrelé morminte, P'ai sei buni cunoscuti
Aceste vorbe sânté : ferice celu ce móre
Cu fruntea cununata de stîma si vértuti.
(Bolintinénu.)

I.

Numerulu distinsiloru barbati ai Natiunei române scade mereu. — Poporulu românú din Ardélu, baseric'a si scól'a româna jelesce érasí; pentru-cà unu distinsu fulcru, unu adeveratu »preotu cu crucea 'n frunte« a disparutu din sênulu loru!

Joanu Fekete Negrutiu, celu mai zelosu si mai cu védîa protopopu românú, ce au ávutu vre-odata orasiúlu Clusîu, — unulu dintre cei mai populari si mai desintéresati canonici, ce au vedîutu óre-cându Blasîulu, infocatulu si neintimidatulu sustiitoriu si aperatoriu alu asiedîamin-teloru bisericeí române unite, si aprigulu luptatoriu pentru drepturile poporului românú — nu mai este între noi! Parasi paméntulu si acestu »betránu cu védîa,« despre care potemu díce cu bardulu nationalu :

„Te-ai dusu pe calea sortii, pe care toti vomu merge,
Desi nu toti ca 'tine cu cugetu linisciu,
Cà-ci mórtea alu Teu nume din inimi nu ni-lu sterge.“¹⁾

Joanu Fekete Negrutiu se trage din famili'a Fekete, care odinióra portá numele de Olténu. Vétr'a acestei familii

¹⁾ A. Muresianu.

e satulu românescu Sucutardu in Ardélu, pe Câmpia. Famili'a acést'a a tîenutu din vechime satulu acel'a, precum si alte sate vecine, cu preoti.

Dênsulu s'a nascutu in ¹⁵/₂₇ Ianuarie 1817 cá gemenu, dar' soçiulu seu Vasilie, la trei septemâni dupa nascere a sí moritu. Numele tatalui seu a fostu Gregoriu, ér' alu mamei s'ale Glicerina. Dintre 8 fratîni, patru s'au făcutu preoti, unulu dupa absolvarea cătorv'a clase a remasu economu (~~tatalu redactorelui Nicolae F. Negruțiu~~), ér' tôte trei fetele au fostu preotese.

In etate de 7¹/₂ ani prunculu Joanu, care erá celu mai desceptu intre toti fratii sei, fù dusu dimpreuna cu cei'alalti trei frati mai marisiori la scólele unguresci rom. catolice din Clusiu. Dupa absolvarea claselor normali, nepotêndu tatalu loru invinge cu spesele enorme, ce i-le căsiunáu tuspátru in Clusiu, pe Joanu si pe Nicolau i-au dusu pe clasele gimnasiali la Blasiu, unde si dênsii, cá toti scolarii diligenti si cu portare buna, au fostu ajutati cu pâne, si unde a percursu si terminatu clasele gimnasiali, cursulu filosoficu si celu teologicu (1842), cu lauda si cu celu mai bunu p'ogresu.¹⁾

Calitatile s'ale eminent: spirituali si fisice, o minte descépta, o inima patrinsa de celea mai nobile sêmție-minte, o nisuintia spre totu ce e adeveratu, bunu si frumosu, o statura impunátore cu o frunte lata, ochi mari schinteitori de prudentia si iubire, o față pururea vesela si tradáu la prima vedere: cá baiatulu devenitu june va fi unu barbatu spre fal'a némului seu. Nu-i mirare dar', déca aceste calitati i-i căscigara intr'o mesura mare respectulu si simpatia conscolariloru, iubirea si stim'a profesoriloru si-a mai mariloru sei, asiá încátu indata dupa terminarea studiiloru teologice, cu inceputulu anului scolasticu 1842, fù denumitu profesoru in prim'a clasa gimnasiala si in 1844 la »fisica« in liceulu din Blasiu. — Morindu protopopulu Clusiuului Teodoru Baldi, in timpul celu mai

¹⁾ »Cum laude et optimo progressu morumque probitate.« — Testimoniu dtto 18 Martie 1856 Nr. 162, estradatu prin curia archiepiscopésca la mandatulu metropolitulu Siulutiu.

criticu, in 1847, nimeni nu se aflá mai potrivit pentru acelu postu de sentinela neadormita a basericei si preste totu a causei românesci, decâtu zelosulu profesoru Joanu Fekete. Asiá cu finea anului 1847 fù denumitu de parochu si administratoru protopopescu alu Clusiuului, si totu atunci cu datulu de 26 Novembre: »in considerarea calitatiloru laudabile si a facultatiloru spirituali distinses« de membru in comisiunea instituita prin guvernulu țierei la Clusiu pentru censurarea cartiloru.¹⁾

In 22 Novembre 1850 este denumitu prin consiliulu locu-tiitoriu transilvanénu cá profesoru de limb'a si literatur'a româna la gimnasiulu superioru romano-catolicu din Clusiu. In 30 Octobre 1851, Metropolitulu de pia memoria Siulutiu »in considerarea cá oficiulu de vice-archidiaconu l'a portatu cu acuratetia si cu lauda,« — 'lu promovéza la gradulu de archidiaconu si 'lu denumesce de assesoru consistoriului metropolitanu. In 1861 'lu vedemu figurându cá membru alu reuniunei museului transilvanénu, ér' in 1862 fù innaintatu la demnitatea de canonicu metropolitanu in Blasiu. — La anulu 1864 fù denumitu de directoru alu scóleloru normali din Blasiu si de inspectoru alu scóleloru rurali gr. cat. din archidieceasa.

In dóue rânduri adeca: in 1863 dupa mórtea episcopului Joanu Alexi, si in 1870 a fostu propusu la Inaltulu regimu in loculu primu de episcopu alu Gherlei, ér' in anulu 1868, cu ocasiunea alegerei de metropolitu a ob-tiêntu 36 voturi.

Ca cive alu patriei fù alesu in an. 1863 de deputatu la diet'a transilvana din Sibiu in I. cercu electoralu alu Clusiuului, si totu atunci de membru delegatu in cas'a deputatiloru Inaltulu consiliu imperialu, ér' cá membru in comitetulu de administratiune a comitatelor Clusiu si Alb'a inferióra mai adese-ori.

¹⁾ In originalu: „Méltó tekintetbe vétetvén Tisztelendőségnek dicseretes minóségei 's kitünő elnebeli tehetségei, melyek-nél fogva itten jobboldalról ajánltatni érdemelte...”

E Regio Magn. Principatus Trans. Gubernio die 26 Nov. 1847. Nr. 13497.

A fostu membru ordinariu pe viétiá alu »Associatiunei transilvane pentru literatur'a si cultur'a poporului românú» chiar' dela intemeierea acesteia, precum si alu altoru societati culturale.

Precum vedemu din schitíele premise, J. F. Negrutiu parte a trecutú, parte poteá trece, — déca dreptate i-se faceá, — prin tóte gradurile hierarchice, precum si prin distinctiunile cele mai inalte posibile unui individu, ce s'a dedicatu sublimei chiamari de preotu românescu. — »Prea bunulu Domnedíeu are alte planuri pentru Reverendíssim'a Domni'a T'a, cari póte se se efp-tueze alta-data in cercustari mai fericitóre, decum suntú cele ce me ascépta pre mine,« i-i scriá actualulu Metropolitu si Archiepiscopu Escelenti'a S'a Dr. Joanu Vancea. ¹⁾

Dar' nu numai acésta impregiurare este, care ne impune a scrie biografi'a canonicului Joanu Fekete Negrutiu, nu, ci si detorintí'a morala de-a amintí si consemná faptele sevérsite de dènsulu pe tóte terenele atinse, spre a se indemná urmasii la asemenea fapte: spre marirea lui Domnedíeu, spre latírea sânteii s'ale beserici, spre aperarea némului seu, precum si spre inaintarea intelectuala, morala, si sociala a acestu'a.

Cu acésta ne implinimu o detorintí'a impusa si prin sânt'a scriptura, unde se díce: »Aducetí-ve aminte de faptele strabunilorú vostri, pomenindu-i pe dènsii, intarítí-ve cu spiritulu, cá si voi insí-ve se ve faceti mariti in amintirea urmasilorú vostri.« ²⁾

II.

Spre a poté apreçia dupa méritu activitatea si rezultatele obtíenute, fie prin o persóna morala, fie prin un'a fisica, trebue se tíenemu contú de tóte impregiurarile, sub cari s'a ivitu, s'a desvoltatu, a traítu si a lucratu respec-

¹⁾ In scrisóra dttó Urbea mare 3 Noemvre 1865, ca respunsu la gratulatiunea repausatului Negrutiu, din ocasiunea denu-mirei Es. S. de episcopu la Gherla.

²⁾ 1. Carte a Macaveilorú

tiv'a persóna, si anume: loculu unde? tèmpulu cându? si cercurile prin cari a trebútu sè se mişce. Acestea ajuta multu intru resolvirea mai multu ori mai puçinu norocósa a problemei acesteii vietii dela care atèrna si obtíenerea cununei, si déca nu a nemurirei celu puçinu a neuitarei pietóse.

Se esaminamu si se dejudecamu nitíelu aceste impregiurari relativu la subiectulu nostru!

Loculu nascerei lui Joanu Fekete Negrutiu am dísu cá este Sucutardulu díin partea nordica a Câmpiei. — Câmpi'a se estinde cáin prin mijloculu Transilvaniei, si este unu tíenutu undulatoriu: déluri mai mici cu cóste estinse, coline plesíuve, vái neregulate si mai multu înguste, afundími concave (in forma de cazanuri), icí-colo preperate cu cáte o mocirla, respective cu cáte unu lacu cu trestisiuri estinse, si cu cárduri de paseri apatice, a cároru glasuri diferite atingu straniu urechile caletoriloru.

Laculu celu mai mare se afla la Tíag'a, care este otarísia cu Sucutardulu. Privita dintr'unu punctu mai inaltu câmpi'a, tí-se pare cá vedí o mare intinsa, a cárei valuri ar' fi inghetíate. Dar' atátu cóstele delurilorú si ale colinelorú, cátu si síesurile suntú fórte roditóre si bogaté de pasiuni grase. Muntenii, ma si tíerile de prin pregíurulu Transilvaniei, numescu câmpi'a de obiceiú gránariulu Ardélului, de-ací si numirea: câmpi'a gránósa

Locuitorii acestu tíenutu suntú, potemu díce eschisivu români néosi, printre cari nicí astadí, — prelânga tóte opinitirile inimice, — n'au potútu strabate nicí straini, nicí obiceiuri straine. Acésta câmpia, precum rodesce si nutresce de vécuri cu pâne din prisosintia pe colonii sei români, — asiá s'a ingrijitu provedintí'a: cá se incoltíesca, se dee viétiá, se nutrésca si se póрте pe câmpurile s'ale si pre genii cei mari ai Românilorú ardeleni.

Pentru-cá, déca muntii ni-au datú pre unu Radu Negru, pre unu Joanu Corvinu Uniadi, pre unu Janculu, pre unu Accente si pre altii, cari cu spad'a in mâna au tíenutu in respectu pe duşmanii neamului românescu: apoi câmpi'a ni-a datú pre unu Síncai, pre unu Petru Maioru, pre unu Papiu Ilarianu, pre unu Barítu, cari cu capulu lorú des-

ceptu, cu pên'a maestra in mâna au sustîenutu si apertatu drepturile neprescri tibile ale poporului român, au versatu lumina preste originea adeverata si trecutul acestui popor greu incercatu, si au doveditu lumii scientifice, cumcà Românii au dreptu la acestu pamêntu »ingrasiatu cu sudóre si cu sânge de eroi românesci.«

In acestu românescu tîenutu s'a nascutu Joanu Fekete Negrutiu, aprópe de Tîag'a, intr'unu tîmpu, cându pe-acolo erá viua memori'a marelui Sîncal, care petrecusê acolo, cá docente privatu la pruncii comitelui Daniilu Vas, sîiese ani de dile 1796—1803. ¹⁾

Déca este adeveratu ori nu, ce'a-ce se spune, cumcà adeca, la nascerea fie-càrui omu, genii buní se cërta cu cei rei asupr'a predomnirii nou-nascutului, nu scim, dar' atât'a potemu díce si ací, cá geniulu marelui istoricu român planându inca pe-acele locuri, se pare a fi depusu pre fruntea pruncului Joanu la nascerea lui »sarutulu inteligentiei, alu iubirei si alu staruintiei nobile pentru némulu seu!« ... Nascutu intre câmpeni si in cas'a unui preotu român, a inceputu Joanu Fekete Negrutiu de micu a se desvoltá si a cresce in spirítu curatu românescu si a se otîelí in sêmîemintele s'ale românesci ast'feliu, încátu nici promisiunile, nici momelile, nici intimidarile, nici persecutiunile si in celea din urma nici batjocurile brutale, degenerate in batai formali si nemilóse la Clusiu (in 1848), din partea antagonilor, nu au fostu in stare necum a-lu frânge dar' nici chiar' a-lu clatiná.

Prelânga o atare pregatire si educatiune primita in cas'a parintiesca, merge baiatulu Joanu la Clusiu, unde observându, cu ager'a s'a minte juvenile, contrastulu piramidalu dintre moravurile si deprinderile cele simple dar' fôrte firesci ale românului si dintre cele prefacute, nefiresci si faciarnice ale strainilor, — mai multu a trebuítu a se fi intaritu in inim'a lui: iubirea si alipirea cu trupu si cu sufletu de cele de-ântâiu. — Cându a trecutu la Blasiu, (in anii 1829—1830) »la cea mai bogata si roditóre resie-

¹⁾ In Sucutardu sta si astadi si se arata gradin'a de pomi plantata prin insusi Sîncal.

dintia scolaria românésca,« precum díce invetiátulu academicu Odobescu, acolo a aflatu abundantu materialu sanetosu si omogenu spre perfectionarea mintii, consolidarea sêmîemintelor si formarea caracterului seu in directiunea curatu nationala, primita inca in cas'a parintiesca, pentrucà acolo: circulá, fierbeá si clocoteá fâra incetare o agera, regulata si nesdruncinata vietia soçiala românésca.

»In Blasiu, — in acestu micu opidu, — cum díce distinsulu si regretatulu Papiu Ilarianu, ¹⁾ care a fostu dela unire încóce, este si va fi cu tóta probabilitatea si pe viitoriu: fântân'a si tari'a cea mai solida a României luminate nu numai in Ardélu, ci prin invetiaturile lui Petru Maioru, G.Sîncal, Miculu, Cipariu, Baritiu etc., a càroru scóla a fostu Blasíulu, fântân'a si tari'a românismului preste totu; — in Blasiu, in scólele de-ací incepù a se formá chiar' din tîmpulu trecerei ací a lui Joanu F. Negrutiu prin profesorii cei mai invetiati si mai curati nationalisti, in frunte cu Barnutiú, — apostolulu si oraclulu Românilor din câmpulu libertatii, — dicu a se forma ace'a generatiune luminata. carea fû gat'a a trece in cele mai grele, mai critice timpuri prin sabie si focu: pentru limb'a, legea si natiunea româna, — pentru acestea clenodii si visterii mai scumpe a ori-carui român cu inim'a la locu.«

Cá unulu dintre cei mai descepti, mai ageri si mai infocati scolari, Joanu Fekete Negrutiu, ací 'si ascutí si imbogatí mintea, ací 'si cultivá inim'a, ací 'si consolidá caracterulu, ací 'si pregatí armele luminei, armele dreptatii, cu cari provediutu din crescutu pâna in tâlpi prin orânduéla nu atátu omenésca ci mai multu providentiala-domenieésca se strapune (1847): »din centrulu si inim'a miscariloru si a agitatiuniloru spre bine românesci, cá conducatori, potu díce cá martiru alu românismului transilvanu, la postulu celu mai greu sí mai periculosu, — in Clusiu, centrulu si inim'a agitatiuniloru diametralu opuse celoru românesci! . . . Joanu Fekete Negrutiu, iubítulu si multu pretiuitulu profesoru de fisica, si invapaiatulu nationalistu român, se smulge din elementulu seu data-

¹⁾ Istoria Românilor din Dacia superióra. Tom. II. pag. 133.

toriu de viață, din mijlocul junimei române esaltate pentru cauză justa a nemului ei, și se arunca în valurile furibunde ale masei furibunde . . . . . ce colcaia pe stradele Clusului de un'a ura neimpacată față și în contr'a dreptelor aspirațiuni și mișcări românești. A fi fost în Clusiu în anii 1847—1849, că românul în aspirațiuni și în fapte, dar' nu numai că românul simplu, ci totu-odată că conducătorul, cum trebuia se fie protopopul Joanu Negrutiu, nu a putut fi, — precum ușor se poate crede, — lucru de toate zilele . . .»

Și acum, după ce am examinat pe scurt impresiunile, sub și între cari s'a născut, a crescut și dezvoltat, și în urma a trebuit să lucreze acestu barbat: — se vedem prin ce fapte s'a făcut el demn de amintirea și binecuvântarea urmașilor.

III.

Joanu Fekete Negrutiu a fost, — precum s'a vedut: — profesor, protopop și canonic, er' că cetățean a reprezentat pre națiunea s'a că: deputat în diet'a din Sibiu, în senatul imperial și că reprezentant ales în comitetele administrative ale comitatului Clusiu și Alb'a-inferioară etc. — Se-lu însoțim dară pe toate terenurile acestea:

a) Că profesor pe terenul scolastic și literar.

Că unul dintre cei mai distinși școlari, pregătit și provădit într'una măsură mare cu toate cunoștințele, ce se predau atunci în gimnaziu și facultatea teologică, și apoi pre lănga temperamentul său coleric, și cu natură sa vioiu, n'a putut să fie de cât un profesor distins. Éta cum — 'lu caracterisăza unul dintre cei mai buni învățăcei de ai săi¹⁾ din clas'a gimnaziale numită »fisica«: — Negrutiu era un profesor impunător, dar' simpatic și că atare foarte plăcut școlărilor. Dotat cu una fantăsie viuă, cu una pricepere ușoară, cu una jude-

¹⁾ Reverendisimul domn Andreiu Antonu, archidiaconul Gherlei.

căta clară dar' profundă, cu una anima simțitoare și profuză: de bunătate, dreptate, iubire și pietate, cu un'a voință rezolută și energică în lucrare, și apoi preste toate entuziasmatu preste măsură de cauză tinerimii! . . . Prelegerile lui erau, — precum învețiasem în filosofie, că ale lui Socrate. Predare ușoară, scurtă, vorbe puține dar' mult cuprindătoare, îndreptate învățăcelor adunați la »fisica« în școlă, carele singuri erau numai în stare, — cu gigant'ă s'a putere, — a întorci și înverti masin'a cea mare electrică. Răspunsurile afabile și precise date la întrebările puse lui prin elevi, — una dispoziția bună și una mare bucurie, când vedeă tinerimea setoasă de a cunoște nove lucruri și nove învățături, și schinteia din ochii săi cei vii și se reversă cu îmbelsugare preste față lui pururea veselă.

Că profesor de limbă și literatură română la gimnaziul părinților piaristi din Clusiu, — într'una epocă foarte mișcată de agitațiuni naționale, — împreună cu prelegerile s'ale de una natură strâns didactică și cea de educațiune național-politică. Dânsul, — cu tactul fin și una prudenția rară, știu se descepe în animele tinerimii române studioase: totu ace'a-si iubire, acel'a-si zel și acela sacru entuziasm pentru cauză română, cum faceau profesorii unguri cu junimea magiara. Deosebirea era numai: că profesorul român era singurul singurel față cu un'a falangă de profesori magiari! Cas'a protopopului Negrutiu era locul convenirii de predilecțiune atâtă a înțelegerii mai mature câtă și mai virtuosă a tinerimii române din Clusiu, — ne spune Papiu Ilarianu în istoria s'a.

»Este de mirare demnă, — dice istoricul național, — curajul acestor tineri (școlari), cari în cuibul ungușului celui mai fanatic, și bateă joc de ungușismu . . . Acesta tinerime amblă în glăte de câte 30 și mai mulți însi pre pietele Clusului, se adună la protopopul Negrutiu, . . . unde se consultă, cântă versuri și legeă diurnalele naționale.« — Éca ce școlă mai tieneă profesorul Negrutiu, afara de cea dintre patru pereți. Și apoi și aci că și în Blasiu a fost dânsul totu acel'a: precum marturisesc directorii gimnaziali unguri.

Vomu reproduce aci unu atare testimoniu, estradatu la 6. Februaru 1859, su nr. 17. In acest'a se dice: »Subscrisulu adeverescu prin acest'a, cumca Preaonoratulu domnu Joane Fekete, denumitu prin Inaltulu Consiliu ces. reg. locu-tiitoriu alu Transilvaniei cu datulu 22. Nov. 1850 Nr. 27899. de profesoru alu limbei daco-romane prelânga gimnasiulu superioru publicu romano-catolicu din Clusiu, a portatu oficiulu seu de profesoru dela inceputu, — precum dovedescu informatiunile susternute la locurile mai inalte prin antecesorii miei, si precum am esperiatu si eu in decursu de optu ani, — cu lauda. Barbatulu acest'a, distinsu prin sciintia si prin darurile frumose ale mintiei, si ornatu cu facultati, posiede unu daru didacticu practiculu si tracteaza cu scolarii intr'unu modu deosebitu, adeveratuparintescu.«¹⁾

Totu asemenea marturisesce si altu testimoniu ddto 10 Martie 1856.

Dar' Joanu F. Negrutiu nu s'a marginitu ca cei mai multi dintre profesori si invetiatori numai la tîenerea oreloru prescrise, in angustulu spatiu a celoru patru pareti din scola, ci convinsu despre ace'a ca: »lumin'a nu trebuie ascunsa, ci trebuie asiedjata asia incatu se lumineze toturoru«, — cunoscintiele si esperintiele sale si-le-a adunatu intr'un'a si tiparindu-le le-a impartasitu publiculu celu mare sciutoriu de carte.

¹⁾ In originalu latinescu:

»Infrascriptus vigore praesentium testor, Adm. Rev. Dnum Joannem Fekete per excelsum Caes. Reg. Consilium Locumtenentiale Transilvanicum ddto 22-ae Nov. anni 1850 Nr. 27.899 in gimnasio majore publico Rom. Cath. (Claudiopolitano) Professorem Linguae Daco-Romanae denominatum, inde ab exordio muneris sui, ut informationes per antecessores meos altiori loco substratae testantur, et ipse etiam decursu octo annorum expertus sum, officio seduli professoris laudabiliter functum fuisse. Virum hunc in re literaria insignem, ac facultatibus ornatum, dono didactico practico pollentem, modo cum discipulis agendi v. re paterno illustrem existere.

Claudiopoli die 6-a Februarii 1859.

Pius Horváth m. p.
presbyter e scholis piis,
Director gymnasii.

Scopulu ce l'a condusu in lucrarile s'ale literarie au fostu duplu, si anume: unulu directu pentru instruirea tinerimei, si altulu indirectu pentru informarea si initierea literatiloru straini in cunoscerea originei latine a limbei si a poporulu romanescu.

Opurile s'ale suntu urmatoarele:

1. Gramatic'a româna pentru elevii din gimnasiulu rom. cat. din Clusiu tiparita in an. 1852, — care a ajunsu deja a cinc'a editiune, — su titlu'a: »Magyar-román nyelvtan.« Acest'a a fostu prim'a carte de feliulu acest'a. Autoriulu a compus'o si publicat'o numai din curatulu cugetu: ca se se pota indulci tinerii de pre la scolele ungueresci si la invetiarea limbei materne, fiendu-ca tote celelalte studii se propuneau in limba straina. — Cu editi'a a dou'a, publicata in limb'a ungueresca, a doritu Negrutiu, ce'a ce s'a disu mai in susu: »a areta literatiloru ungueri, cari pre acelu tempu pricepeau cu totii limb'a latina, cumca limb'a daco-romana este intru adeveru de origine latina si cumca romanii de acumu suntu intr'adeveru urmasii glorióseloru colonii romanoitalice aduse aci de nemoritoriulu Traianu.

2. Totu cu scopulu indegetatu a publicatu in anulu 1857 in organulu »Magyar nyelvészet« din Pest'a: una escelinta disertatiune despre limb'a romana.

Éta cum apreçiaza insemnatatea acestei disertatiuni episcopulu de pia memoria Vasiliu Erdélyi de la Oradea mare: »Disertatiunea Fr. Tale despre limb'a nostra romana dela societatea erudita din Pest'a in filer'a dintaiu tiparita cu literile din 10. October a. c. o-am primitu, si m'am bucuratu forte multu de dens'a vedindu-o bine dedusa, si ca si maghiarii incepu a se mai interesá catra limb'a nostra cea dulce, dee Domnedieu ca se o invetié si ei.«¹⁾

3. Pentru pruncii scololoru elementarie a edatu in 1852 si 1853: Catechismulu, Istori'a biblica, Abecedariu si Aritmetica, dintre cari mai alesu ultimele doué suntu prelucrate pre bas'a principialoru metodice celoru

¹⁾ Scrisorea are datulu Urbea mare 24 Octob. 1857.

mai sanetóse de pre acelu tempu. Interesulu si zelulu neobositu ce 'lu portá catra redicarea si organisarea de scóle populari in districtulu Clusiului a fostu cu multiamita recunoscute si laudate prin ven. Consistoriu din Blasíu, precum se póte vedé intre altele din urmatoriulu comunicatu consistoriale: »Vedemu neobosita staruintia a Prea on. Fr. Tale pentru luminarea tinerimei române pusa a fi de unu rodu prea doritu aducatória«; si éra-si totu acolo mai in josu: »Acésta de propasire din neobositele a Prea on. Fr. Tale ostenele nascuta sperantia ne indatoresce, cá ace'a cu una convenita recunosciantia se Ti-o resplatimu, imbarbatându-Te, cá calea odata inceputa, de se vá vedé si mai spinósa si ghimpósa, se o continuezi, cá se meritezi si incoronari.«²⁾

Fia cá toti invetiatorii si toti profesori romani se-si implinésca misiunea apostolatului lor de trei ori sacru: cá regretatulu profesor Negrutiu!

b) Cá preotu pe terenulu basericescu.

Cá preotu 'lu aflamu pe Negrutiu, dela inceputulu carierei de parochu si protopopu in Clusiu, cá pre unu adeveratu modelu. — Elu nu érá, precum suntu, dorere! cei mai multi preoti romani, unu simplu administratoru a ss. sacraminte, — nu, elu érá unu adeveratu parinte, unu luminatu invetiatoriu, unu dreptu judecatoriu si unu sinceru medicu trupescu si sufletescu alu credintiosiloru sei. — Tractarea lui cu poporulu érá cá cea a parintelui iubitoriu cu fii sei iubiti: elu se bucurá cându se bucurá, si se intristá cându se intristá dënsii. Elu î-i invetiá totu-de-a-un'a: cum se fia crestini adeverati? si in punctulu acest'a, — de sí pentru vócea lui cam ragusita si prin fortiare apoi prea ascutita, — nu poteá fi unu distinsu oratoriu, — totu-si amvonulu basericei unite romanesci din Clusiu numai in acelea domineci si serbatori nu érá cuprinsu, cându protopopulu Negrutiu érá bolnavu. Predicãtiile lui érau scurte

²⁾ Scriórea acést'a pórtã datulu Blasíu 14 Iuliu 1853. Nr. 52.

dar' mediúose, potrivite orasiãniloru, cari nu suntu nice dispusi nice au tempu de a poté ascultá predice de óre intregi. — Sêmtiulu seu de dreptate in trebile oficióse basericesci si scolastice. cá si raporturile s'ale cu credintiosii romani au remasu proverbiale in Clusiu si giuru, nu numai la români cí si la magiari. — Dar' ce'a ce redica pe protopopulu Negrutiu preste contemporanii sei a fostu: iubirea, alipirea si aperarea cea infocata a asiedeminteloru si disciplinei curatu orientale a basericei românesci unite. Sinódele avitice esise dejá din usu in organismulu basericescu, pentru-cá dela episcopulu de pia memoria Gregoriu Maioru archireii uniti n'au mai prea convocatu alte sinóde. Acést'a impregiurare amarise dejá animele mai multoru credintiosi greco-catolici, atâtu din cleru câtu si dintre laici in totu decursulu acelu tempu indelungatu. Protopopulu Clusiului Negrutiu, fiendu-cá érá precum l'amu vedíutu jalusu de inaintarea, bunastarea si inflorirea basericei si a natiunei s'ale, cá omu luminatu si versatu in ale istoriei, nu s'a potutu retiéné, a nu dá glasu convingeriloru s'ale pe calea publicitatiei fačia cu acésta anomalia in baseric'a greco-catolica româna, precum dîceá dënsulu. Asia se apucá si redactá unu fulminantu dar' justu articlu »in caus'a sinódeloru« in »Gazet'a Transilvaniei« nr. 23 si 24 din 1858. Acestu articlu atâtu pentru insemnatatea si véd'ia autorului, câtu si pentru fondulu, — pentru ideile s'ale, devenindu in acelu tempu epocalu in baseric'a unita, dar' totu-un'a-data si fatalu in consecintiele s'ale pentru regretatulu canonicu Negrutiu, acum cându acest'a a parasitu acésta vale a plangeriloru, a faciãriei si a nedreptãtiei, 'lu lasamu se urmeze in intregu cuprinsulu seu:

»Clusiu, in 9/21. Martie 1858.

Onorata Redactiune!

Binevoiesce urmatoriulu articlu a-lu pune in colónele »Gazetei,« si inca câtu mai ingraba.

Sinódele, atâtu celu provinciale, câtu si celea diecesane, cumcã in vér'a anului acestui curgetoriu se voru convocá si tiéné, nu incape nece una indoiéla. Scopulu de capetenia a acestor'a vá se fie organisarea clerului, precum

si a relatiuniloru religionare ale acestui'a catra poporu, si a poporului catra cleru, care fara de nice una indoie'la va se se baseze pre asiediamintele si canonele basericei nostre dreptu-credintiose orientali cuprinse in pravilla seu legea canonica, a careia valore si potere indatoritoria pentru toti fii credintiosi cari se afla in sinulu acestei'a, nimene pana acum nu a adusu-o sub indoie'la; fara in anulu trecutu, — dupa-cum din isvoru securu sciu, — din comisiune mai inalta s'a facutu cu adeveratu intrebare si cercare, de se afla in archivulu celu vechiu alu fostului Guberniu cev'a urma, candu, de unde si ce forma de pravilla s'a introdusu in tiera nostra pentru baseric'a dreptu-credintioasa catolica orientala? si au afla-se vr'unu articlu seu lege seu dreptu canonicu pentru baseric'a catolica orientala? La care ce respunsu s'a datu, nu sciu: — io din parte-mi, si credu, ca d'impreuna cu mine totu clerulu se fie fostu despre ace'a intrebatu, cu un'a anima si un'a gura ar' fi respunsu si ar' raspunde cu totu dreptulu. ca de vreme-ce credintiosii din senulu basericei nostre pre-langa tote fatalitatele tempuriloru trecute si inainte de ce ar' fi trecutu in senulu basericei catolice a Romei vechi, prelanga tote ca religiunea li-a fostu numai tolerata, seu suferita in tiera, s'au lasatu nesmintiti in folosirea pravilei disciplinei, si a asiediaminteloru basericesci gr.-orientali, precum si dupa ace'a, m'a candu au trecutu la s. Unire, au pusu conditiune »sine qua non« ca disciplin'a, precum si tote asiediamintele, tote canonele si tote obiceiurile prin sobore atatu ecumenice, catu si provinciale, precum si prin prax'a si traditiunea neintrerupta a basericei gr. orientali dela care au trecutu la s. Unire, intarite, prin urmare si pravilla seu legea canonica nevatemata se li se lase, si se se manutiena in liber'a acestor'a folosire, — cari tote asia fiendu, nu a fostu nice de o lipsa, ca in dietele, seu adunarile antirevolutionarie de tiera se se fi adusu vre-unu articlu de lege, prin care se se fia recu oscutu si intaritu pravilla basericei catolice orientali de dreptu canonicu pentru credintiosii din tinentulu ei. S'a facutu cu adeveratu dela s. Unire incoce, mai vertosu prin incercarile theologiloru

de ritulu latinu, cari erau jesuiti pusi langa Episcopulu, diverse incordari se se faca schimbari in disciplin'a si asiediamintele basericei nostre, dar' Clerulu si sinodulu adunatu, pre langa tote, ca pre timpurile acelea nu se potea lauda cu atat'a cultura si invetiatura, ca si celu de acum, totusi a sciutu si a avutu si cerut'a a animei taria de a-si aparati autonomi'a, disciplin'a si tote asiediamintele basericesci in a s'a originaria intregitate, ce se pote vede din faptele sinodului celu mare tinentu in Blasiu la anulu 1839, Maiu 25. in care cu privilegiulu introducerei theologului de ritulu latinu Nicolau Janosi la nrulu 5. in acestu tipu si inoiesce protestatiunea: »Celea patru puncte, cari cuprindu s. unire pururea si nelasatu cinstitulu nostru cleru le va pazi, si le va tene, era la mai multe cu nice unu stematu se nu se silasca,« si la nr. 6: »Legea canonicasca, ce se dice pe romania »pravila« afara de acelea, cari s'ar' afla a fi inpotriv'a s. uniri, se remana in poterea s'a, si dupa ace'a se amble judecatile,« — dorere! ca de candu au incetatu, cam de pre timpulu demnului de eterna pia memoria Episcopu Maioru, precum si sub predecesorii acestui'a a se tene sinodele basericesci diecesane, au cam schiopatatu a se pazi si disciplin'a, canonele si asiediamintele basericei dreptu-credintiose catolice orientali cuprinse in pravilla, si de tota baseric'a gr.-orientala pan' aci in sinode adunata sanctionate, intr'atat'a catu in dreptulu canonicu, ce pre timpurile nostre se preda la teologi in seminariulu diecesanu mai nice pomena nu era de pravila, fara intru tote se urmariati dreptulu canonicu alu catoliciloru de ritulu latinu; impedecari stricatoru de casatoria inca numai celea cuprinse in dreptulu canonicu alu celoru de ritulu latinu se luara de basa in cauzele matrimoniali.

In dieces'a metropolitana, ce e dreptu mai cu mare acuratetia se pazescu disciplin'a, unele asiediaminte, si pracs'a cea vechia a basericei catolice orientali cu privire la administratiune hierarchica, de catu in diecesele celea sufragane: in ace'a-si forurile archidiaconali in privinti'a judecatoriloru disciplinari suntu lasate in originari'a loru-si activitate si potere, numai in celea matrimoniali suntu stersu: dara numai de unu anu incoce, decandu pre temeulu concor-

datului incheiatu între sacratissim'a c. r. si apostolica Maiestate, si între Santi'a S'a Pontificele romanu, s'a introdusu una lege matrimoniale; inse fiindu-câ acestu concordatu, precum si legea matrimoniale prin elu introdusa, — dupa cum stâ in fața acestei'a, in celu mai strênsu întielesu alu cuventului e întemeiata pe dreptulu canonicu alu catoliciloru de ritulu latinu, precum si pe decretelê conciliului dela Tridentu, cari pe credintiosii bisericeii catolice-orientali nice una-data nu i-a îndetoratu pâna acum, clerulu acestei bisericeii nu pricepe, cum fara invoirea întregii bisericeii catolice-orientali in sinodu adunate, cu abrogarea asiediaminteloru, a disciplinei, si a obiceiuriloru a acelei'a-si, in contr'a tenôrei pacteloru si contracteloru incheiate între ambele bisericeii s'au întemplantu, de s'au introdusu cu putere îndetoritória si pentru credintiosii de ritulu acest'a ace'a-si lege matrimoniale, încâtu dupa curgerea de atâti'a seclii, acum cându sub preafericitul Guberniu alu preabunului nostru Monarcu tôte confesiunile se manutiênu in folosirea drepturiloru si asiediaminteloru vechi a le religiunei lor, preste acelea ale bisericeii nôstre asiediaminte si pacte incheiate cu bisericeii Romei, — cu privilegiulu candu s'a facutu s. unire, — sê se traga un'a dunga.

Dêca preasântiele s'ale DD. Episcopi la conferintiele Episcopiloru din Vien'a, fiindu de fața cându s'a pertratatu si compusu legea matrimoniale pentru catolicii de ritulu latinu, au facutu reflexiuni, observatiuni seau remonstratiuni cu privire la aপরarea disciplinei, asiediaminteloru si a pracsei bisericeii nôstre, si dêca au subscriu ori bâ operatulu conferintieloru, si cu ce conditiuni? Clerulu estraneu nu scie nimic'a! Incâtu se tiêne de ordinea tiênerei sinodeloru basate pe articulu I. alu conclusului conferintieloru Vienese, ôre corespunde acei'a-si firei lucrului si pracsei celei vechi a bisericeii nôstre catolice orientali?... câ adeca: mai antâiu sê se convôce si tiêna sinodulu celu provinciale, înainte de ce s'ar' tiêne celea diecesane, ... opinezu: câ e numai un'a apucatura dictata de impregiurarile metropolitane.

Altu-feliu ar' trebuí dupa datinele bisericeii nôstre, câ: preotimea fiesce-carei'a diecesa deosebita se fie consultata

despre tôte acelea, ce atingu inaintarea buneii-stari a bisericeii si aপরarea autonomiei ei, precum si organisarea preotimei d'impreuna cu a relatiuniloru religionari ale acestei'a catra poporu, si ale poporului catra cleru, apoi dupa conchiderea acestor'a se se tiêna sinodulu provinciale, in care conferindu-se conclusele sinodeloru diecesane, din tôte acestea se se întocmêsca una lege canonicêsca, îndetoritória asemenea si într'un'a mesura pentru toti credintiosii din tôte patru diecesele... e alta întrebare!, la care la timpulu seu se va raspunde, si, — de va fi de lipsa, — se va si comentá. De alt'mintrelea decretelê conciliului Tridentinu, — cari de bisericeii nôstra, in sinodu adunata, nice una-data nu au fostu primite cu putere îndetoritória, pre cari inse e basatu conclusulu conferintieloru din Vien'a, — in privintia ordinei tiênerei sinodeloru, inca nu otarira, câ antâiu se se tiêna sinodulu celu provinciale, apoi celea diecesane.

Între tôte altele de doritu lucru este, câ cu privire la administratiunea hierarchica a dieceseloru nôstre se se introduca in tôte patru diecesele nôstre una uniformitate cu una forma si sistema de ocarmuire bisericeii, întogmita potrivit disciplinei, asie diaminteloru si pracsei celei vechi a bisericeii catolice orientali avendu de basa pravill'a.

Spre acestu scopu ar' fi din clerurile toturoru dieceseloru se se alêga si convôce una comisiune din barbati harnici, cari din pravill'a bisericeii nôstre catolice orientali, mai cu sêma din partea aplicata, precum si din canónele toturoru sobóreloru pâna in timpulu mai dincóce tiênute in archidiecea metropolitana (celu din urma s'a tiênute in 1833, Juliu 3/15, cu ocasiunea instalatiunei Episcopului Lemeni), precum si rescriptelele imperatesci, siinaltele ordinatiuni guberniali, — încâtu acestea privescu unele ordinatiuni, institutiuni pentru bisericeii, si mesuri îndetoritórie de preotime, — se compuna unu codice bisericescu, precum au si alte confesiuni, câ se nu lase a lucrá totuinsulu dupa capulu seu, cându e chiamatu in causele bisericeii, atâtu disciplinarie câtu si matrimoniali se judece si decida, câ se fimu scutiti »tandem aliquando« de aruncarile in ochi ale strainiloru, — vedi bine per ludibrium:

»graeca per Ausoniae fines sine lege vagantur,« căci pre D.-diu! 'lu prinde pe omulu binesemțitoriu sî zelosu pentru baserica rusinea de obrazu, cāndu fiendu intrebatu de preotii s'eu mirenii altoru confesiuni (ce nu arare-ori s'a intemplatu si cu mine), cā cu ce dreptu ne folosimu noi unitii in judeca- țile basericesci? nu scie cā ce se respunda? Ar' dīce cā cu pravill'a basericei catolice orientali, dar' nu pōte »salva conscientia«, cāce acēst'a nice una-data nu a studiat-o bine »ex professo«, ma nice nu o scīe; ar' dīce, cā cu dreptulu canonicu alu catoliciloru de ritulu latinu: acēst'a inca nu o pōte dīce fara a se espune inaintea strainiloru celoru priceputi, sī fara a se aretā unu ignorantu de conditiunile, sub cari amu trecutu la s. Unire, sī fara a vatemā: cadintī'a, reverintī'a si gratitudinea, cu care suntemu detori catra SS. Parinti ai basericei nōstre in Soboruadunati, cari in tēmpurile celea mai fatali ni-au pastratu disciplin'a si asēdīamintele basericeī, lasāndu-le posteritatii cā se le pazēsca cā pre unu tesauru nepretiuitu in a s'a intregitate.

Joanu Negrutiu m. p. protopopu.

Pāna acilea autoriulu. La tōte acestea nu mai trebuie nece unu comentariu. Destulu cā pentru convingerile s'ale depuse in acestu articlu a avutu, — precum insusi scie, — multe de suferitu din tōte partile.... acestu articlu a facutu sange reu la guberniulu politicu si la celu basericescu; guberniulu politicu erā pre aci se me aresteze, dīce densulu, dar' unu consilieru romānu si anumitu domnulu Vasiciu, — dupa cum mi s'a spusu, — a dīsu in consiliu: »Lasatī-lu si nu-'lu arestati, cā de se ve arestā, mai mare sgomotu se va face in publicu, si clerulu greco-catolicu mai tare se va interesā de lucrulu din cestiune, si se va atītīā, ēr' autoriului i se va face unu renume mare.

Protopopulu Clusiului Negrutiu devine fara voi'a si intentiunea s'a omu cu nume mare.

Clerulu din afara: preotii si protopopii ī-i gratulēza!.. Guvernulu atātu celu politicu cātu si celu basericescu 'lu inovatīescu, 'lu-tragu la respundere, ēr' aperatorii cei adeverati ai cauzeloru poporului romānu cā: redactorulu

Jacobu Muresianu, Georgiu Baritiu etc. 'lu-imbarbatā pe calea apucata. De aci se incepe apoi una corespondintīa viua cu aci memoratii barbati fruntasi, cu metropolitulu Siulutiu si cu nunciatur'a apostolica din Vien'a, din cari corespondintie ceea-ce este de interesu publicu basericescu: detori suntemu a aduce la cunoscintī'a publica, sī acēst'a din dōue motive si anume: pentru cā mai antāiu cei interesati in asemenea afaceri se vēda si se audia: ce si cum trebuie se pastramu sī se aparamu? — si a dōu'a, pentru a justificā asertiunea nōstra dela inceputu: cā in decedatulu canonicu Negrutiu baseric'a romāna unita a pierdutu unu infocatu si neintimidatu sustīenitoriu si aperatoriu alu asēdīamintelorū s'ale!...

I. Scrisōrea relativa a redactorului Jacobu Muresianu cu privire la articlulu amintitu:

Brasīovu 9/4. 1858.

Domnule si frate!

Eu fui provocatu de politīa, carea prin telegrafu primī ordine, de a sistā corespondintī'a. D.-Tale din Nr. 23. 9/21 Martie, cā se-mi dāu cuventulu, cā de ce am publicat'o? Eu respunsei cum vei cetī in alaturatulu estrasu (in traducere germana). Te insciintiezu cā se scīi, dēca vei avē vre-o imputare si se apesi pe ce'a ce este de apesatu, cā dēca ne voru tractā cu subtīeri si cu subtrageri din celea ce le avuramu cā uniti in 4 puncte numai, ne periclitamu, cāci cei'alalti ni imputa si rīdu, cā pe noi ne represinta romano-catolicii, si nu avemu din sinulu nostru nici macaru unu consiliariu scolariu, ēr' māne poi-māne ne voru pune vre-unu nēmtīu ori unguru de metropolitu.... (aci e rupta marginea scrisōrei.)

Provinci'a romana unita cu Baseric'a Romei o numesce Pap'a in bula, apoi? se fia numai racii tīēganului? — Titul'a ar' fi bine se ni-o ficsamu: »de legea romana unita«, prin care se intīelege si natiunea si unirea cu Rom'a. Asīā ni-ar folosī multu. — Celea ce le inschimbāi (intīelege: in articlulu publicatu), avui cuventu a le inschimbā, cāci vedī si asīa?... Acum ve convingeti? Cu tōte acestea, — fara atingeri, — se nu tacemu, ci ce'a ce se tīēne de binele nostru se publicamu,

cà amu trasu destulu acumu de 3 ani, in care tempu fui silitu a traduce tóte corespondintiele si articlii originali in limb'a germana pentru politia, inainte de ce s'ar fi tiparitu. Intipuiesceti tortur'a midilocita de Siagun'a, prin rudele s'ale! am reclamatu si chiar' la politia suprema inzadaru; inse acum'a vedu cà nu-mi mai ceru traducerea, nu sciu pâna cându?...

Salutare si imbraçosiare!

Alu D.-Tale plecatu

Jacobu Muresianu m. p.

NB. Tocmai fui chiebatu la politia a dou'a.... (scrisorea e rupta, se intielge: a dou'a-óra), si resosi si una alta provocare cá se me iá la protocolu de inquisitiune, insirându tóte câte avui pâna acum'a, nu sciu ce vá fi, legea matrimoniale introdusa, si totu trasa in dubiu ne va apesá! Tieneti-ve si fiti Fabricii sanetosi

J. M. m. p.

2. Ér' domnulu Georgiu Baritiu asía imbarbatá pe autoriu: »P. S. Mi se scrie dela Sibiu: cumcà articulu Domniei Tale despre sinodu a facutu impresiune rea chiar' si in intelegint'a unita de acolo. Lasa se face, nemicu se nu-Ti pase, nemicu!.... Ómeni superficiali, cari nice una-data n'au judecatu dela nasu mai departe; ómeni, cari cauta la fechie, ér' nu la poterea cuvântului; ómeni, cari blastema argumentele logice, pentru-cà nu le potu infrange: nece odata se nu ne geneze, se nu ni faca sfiala... (scrisorea mai incolo e rupta.)

3. Interesante si multu instructive suntu scrisorile relative a-le metropolitului de eterna si pia memoria Alexandru Siulutiu.

Acest'a cunoscându valórea protopopului Negrutiu inca inainte de publicarea faimosului articlu, si anume chiaru cu acelasu datu, 9 Martiu 1858, scrie acestui'a totu in obiectulu sinódeloru urmatórea scrisóre confidentiale:

Reverendisime domine!

Éta 'ti tramitu aici in Estrasu Protocolaru facutulu meu acumu din nou recursu la Scaunulu Apostolescu spre aপরera foruriloru protopopesci, cá se vedeti cà déca ne-

ar' lasá multímea lucruriloru, v'amu impartasí si anteactele, cari voru adevéri: cà nu amu adormitu cându s'a apropiatu cev'a periclu de turm'a-ne; bataru déca in aপরera disciplinei nóstre in tóte ramurile ei, si cu tóte obiceiurile ei celea vechi amu fi cu totii intr'unu cugetu, căce: »Concordia parvae res crescunt, discordia maximae dilabuntur.« Precumu pricepu, noi avemu mari nepreteni disciplinei nóstre si pismatareti si in unii frati latini, cari pre la Vien'a sioptescu cà numai unii reuvoitori Scaunulu Apostolicescu se impotrivescu schimbariloru in disciplin'a nóstra, éra maioritatea nici nu scie de acést'a, nici cà este inpotriv'a reformeloru; de si unele informatiuni cá aceste suntu, — precumu credu eu, — fara fundamentu, si nu credu se fia nici unulu dintre noi, care se se invoieasca in schimbari de aceste; asía de alta parte sta si acelu adevéru, cà in schimbarea disciplinei basericei orientale, care si inainte de schism'a lui Photiu a fostu in usu si in pracsu in baseric'a orientale, si este redímata pe ss. scripturi si pe ss. canóne, si care asía-dicându o-au sanctionatu si canonisatu o diumetate din tóta baseric'a lumei catolice, adeca cea orientala; nice mie, nice clerului nu ne póte fi iertatu a face si introduce nóue schimbári, cà schimbári intr'un'a disciplina intemeiata si sanctionata de un'a baserica intréga a tóta lumea orientale, éra-si numai cu autoritatea, invoie'l'a si sanctionarea acelei'a-si baserici intregi se potu introduce, ér' nu deosebi numai cu a nóstra a particulariloru si acést'a cu atátu mai vértosu nu, cu cátu noi si poporulu nostru vede, cà ace'a disciplina nevatemata se tiéne si in baseric'a neunitiloru, si noi cari amu luatú asupr'a nóstra missiunea cea grea de a intarí si propagá s. unire in poporulu nostru si locuimu in midiloculu neunitiloru, nu potemu face in disciplina innoiri, cari si pe poporulu unitu se-lu scandalizeze, si pe neuniti se-i instraineze si infricosieze de a primí s. unire. — Aceste-su temeurile din cari nu ne potemu nice decátu abate dela vechile obiceiuri, si canonicésc'a, ba catolicésc'a nóstra disciplina, care au infloritu si in baseric'a adevératu catolica orientala antephotiana, si pe care cu totu dreptulu dorim si poftimu si dela scaunulu apostolicescu se ni-o res-

pecteze si se ni-o tiēna nevatemata, precum si credu că ni se va tiēné.

Despre alta remānu totu-de-a-un'a
Alu Preon. Fr. T'ale

Blasiu, 9-a Martie st. n. 1858.

addictu

Metropolitulu Alexandru m. p.

Dar' ajungūdu sī la cunoscintī'a Metropolitului desu memoratulu articlu alu protopopului Negrutiu 'lu-mustra cu durere parintīésca intr'o lunga scrisóre cu datulu Blasiu 15/3 Aprilu 1858. Éta unu estrasu din ace'a scrisóre:

Preaonorate in Christosu Frate!

Preaonoratu Fr. T'a in unu articlu lungu in nr̄ii 22 si 23 a »Gazetei de Transilvani'a« din 16. Martie a. c. ai vorbitu multe.... frumóse, drepte si bune alt'mintrelea, numai cătu fiendu-că Preaon. Fr. T'a starile mele celea strēmtorate si delicate nu le scii, si eu acelea nice nu le potu, nice că vréu a le aduce la publica cunoscintia.... cu nedreptulu te miri, că de ce nu voiescu a tiēné mai antāiu sinodulu diecesanu, apoi celu provinciale? séu de ce in diferintīele acestea disciplinare, — in cari eu numai singuru stāu in arena, — n'am adunatu seboru diecesanu, că se me spriginésca si clerulu? si mai cu nedreptulu m'ai pisīcatu in dīs'a gazeta, dicūdu: »că tiēnerea sinodulu provinciale inainte de celu diecesanu e numai una apucatura metropolitana dictata de impregiurari.« Da ce feliu de impregiurari? déca nu le-ai sciutu, séu nu le-ai spusu aceste impregiurari, inaintea publicului m'ai adusu si m'ai lasatu in grea suspitiune, că dóra impregiurarile acestea suntu de mine intr'adinsu căutate, pentru că cuvintele acelea .... »apucaturi metropolitane« ace'a ar' insemná.

Eu am voitu, dupa prescisele mai nóue, cari nu-mi este iertatu a le calcá, a tiēné sinodu provinciale, că inca in vér'a acést'a se potu tiēné si sinodulu celu diecesanu. Si intru adeveru eu sinodulu provinciale l'am fostu si indicatu...., pe Episcopii sufraganei si Capitulele lorū — cari singuri numai potu avé in sinodu provinciale sessiune si

votu — i-am fostu conchiamatu, sī guberniului am fostu facutu de scire.... sī totu-si déca vei audí, că eu sinodulu acest'ae ra-si l'am revocatu sī inca »ad indeterminatum tempus,« sī consequenter nu se voru tiēné sinódele.... te rogu nu cumv'a éra in Gazeta se me inovatīesci, că si acést'a-i apucatura metropolitana.... Eu am facutu tóte căte am potutu,..... am priveghiātu impregiurulu turmei mele diu'a si nóptea: déca totu-si multu n'am facutu, ce ar' fi doritu Clerulu, n'am facutu, nu că n'am vrutu, dar' că n'am potutu..... Eu nu me indoiescu despre dragostea Clerului, că elu a vrutu si vré se me spriginésca, că acést'a-i si detoria, de óre-ce lupt'a mea nu pentru aperiarea drepturilor mele private, ci pentru aperiarea comunei si stramosīescei nóstre biserice; sī déca nu i-e iertatu se-'si póta impliní detori'a acést'a in adunare sebornicésca, nu-i opritu a face ace'a fiesce-carele si de acasa, numai cu tóta cuviintós'a onóre si pe calea s'a cea legiuita si cuviinciós'a. Inse de m'aru lasá si singuru, — precum pâna acumu, — in aren'a acést'a de una lupta ob'osítore, si déca neaperatu asiu si cadé: incale-te si infrāntu voi upoté díce: »lupta buna am luptatu, credintī'a am pazitu,« numai atāt'a cu tóta dreptatea poftescu dela dragostea ori-cui din Cleru cá, — déca me voru vedé asudatu, slabitu si reu ranitu in lupt'a acést'a, se nū adauga raneloru mele rane, déca nu voru torná pe ele vinu si untu de lemnu.

Aceste cu parintīésca dragoste si incredere scriindutīle remānu totu-de-a-un'a de binevoitoriū

Metropolitulu Alexandru m. p.

Respundīēdu protopopulu Negrutiu metropolitului cu cuvenita supunere si reverintīa: că n'a voitu se-lu vateme prin acelu articlu, ci numai se spuna adeverulu in publicu etc., — neuitatulu archiereu Sīlutiu, carui'a i placeá multu sinceritatea si vorb'a deschisa sī a supusiloru sei, i rescrie urmatórele:

Prea onorate in Christosu Frate!

Fî in pace si odichnitu cu anim'a, cã in anim'a mea nu s'a incuibatu nici una greutate asupr'a Prea onoratu Fr. T'ale pentru espresiunile celea din Gazeta asupr'a mea. Mantuirea Preaon. Fr. T'ale si asupr'a altoru atacuri este cea mai buna, a spune adeverulu ori-cui asîa precum este. Noi nu voimu a introduce in baseric'a n'ostrea eresu s'eu invetiaturi n'oue. Noi ne aperamu si ne rogamu se ne lase pe noi in pace cu ac'asta disciplina, care baseric'a orientala neclatita o-a pazitu in 1858 de ani dela intemeierea ei, si care baseric'a n'ostrea si dupa facut'a s. unire de 160 de ani, spre mare folosulu s. uniri, si a intregi catolicesci baserice, a tîenutu. Sî cãndu vomu cere noi ac'est'a, sî o vomu spune-o verde ori si cui, cã voimu a remãné — totu pentru binele s. Uniri, — sî mai incolo nestramutati in ace'a disciplina si usuri vechi, avemu dreptulu celu mai mare, sî nu vomu gresî nimerui, sî asîa nu avemu de ce se ne si tememu! Disciplin'a n'ostrea este a unei intregi baserici orientale autonome, nu numai a n'ostrea; sî d'eca va fi de lipsa se se faca intr'ens'a stramutare, se o faca ac'est'a era t'ota baseric'a, ér' nu unu metropolitu, unu episcopu s'eu una provincia numai, cã aceste nu potu mutã ce a asiediatu intr'eg'a baserica orientala, cã se o scandalimu si se punemu pedece nesuperabile s. Uniri. Acestea suntu principiile mele spuse sî aretate la cei mai mari. Mie a fî nice latinu, nice grecu nu-'mi place, d'eca-i se facemu schimbari, sî cine va crede cã fara turburarea poporului p'ote face, cã se se magulésca cuiv'a, mai bine se trecemu cu totulu in ritu latinu, era se ne façarimu cã suntemu »graeci ritus et disciplinae«, si apoi totu-si, cã se placemu altor'a — se ne insielamu poporu si cleru, ... ast'a ar' semenã a fi indiferente, ba a fi insielatoriu care prepusu nu voiescu nice-odata se intine pomenirea mea. Ast'a e a mea convingere, altii cum voru judecã asîa faca!.....

Acestea cu fratiésca incredere scriendu-tile remanu Alu Prea on. Fr. T'ale.

Blasiu, 29/17 Aprilu 1858.

celu vechiu addictu

Metropolitulu Alexandru m. p.

De aci incolo devine protopopulu Negrutiu barbatulu celu mai de incredere sî mai confidentialu alu Metropolitulu Siuluti, atãtu cã protopopu cãtu si cã canonicu, — incãtu cum am d'isu, — in 1863, 'lu propune la locurile mai inalte in loculu primu de episcopu alu Gherlei, ér' mai târdiu cã canonicu 'lu facu de directoru alu curiei metropolitane; sî in celea din urma a tractatu la locurile competente pentru de a i-se dá de archiereu ajutoriu (coadjutor). — Din ne-numeratele corespondintie ulterioare a-le metropolitulu, mai lasamu se urmeze apoi intr'ega scrisorea din 1 Maiu n. 1858 — pentru cuprinsulu ei celu de dreptu publicu in baseric'a romãna greco-catolica:

»Reverendissime Domine! — Domni'a T'a esci unu celibe care nu numai celibatulu faci onóre, da dimpreuna si disciplin'a si institutiunile baserice n'ostre orientale, in t'ote ramurile loru le scí pretiuí, le onorezi si — precumu se cade — le protegezi si le aperi; de ace'a meritezi si pretiurea si increderea n'ostrea. — Eu d'ara 'ti trimitu acestu extractu / din care Te poti sî Prea on. Fr. T'a si altii convinge: cã Eu in aperarea institutiuniloru si a disciplinei baserice n'ostre, aperu numai dreptatea, binele celu de comunu a catolicismulu, dragostea cea imprumutata a totu clerulu meu, cã asîa se se intemeieze si se crésca s. Unirea din lontru a animiloru Clerulu, si unirea credintiosiloru din afara.

Noi vedemu cã multor'a, — mai cu séma din fratii romano-catolici — nu li place cã aperamu sî graimu adeverulu pentru baseric'a n'ostrea, dar' eu n'am ce face. Nu voiescu a placé ómeniloru, ci lui Domnedieu. Disciplin'a baserice n'ostre nu-i a mea creatura, sî asîa nice o potu schimbã sî modificã dupa placulu meu s'eu a altor'a, ci ea e unu depositu santu lasatu n'oue de strabunii nostrii, si de ss. Parinti orientali, cã se o tîenemu sî se o aperamu cu t'ota scumpetatea. Noi nu vremu se introducemu in Baseric'a n'ostrea disciplina n'oua, ci noi vremu — dupa cum suntemu in cunoscinti'a sufletulu si detori — a pazi sî a aperã neclatitu ace'a invetiatura sî disciplina care e fundata pe invetiaturile ss. Apostoli sî a ss. Parinti, si care

tóta Baseric'a orientala adevratu-catolica sî înainte de schisma nevatemata o-a pazitu in 1858 de ani, sî care Baseric'a nóstra unita a Ardealului, sî dupa facut'a unire o-au tîenutu (spre sî cu mare folosulu s. Uniri) de 160 de ani pâna astadi. Asîa-dara tîenendu sî aperându sî noi acestu adeveru, credu că nu numai nu pecatuimu, dara este sî un'a sânta detoria a nóstra. Noi nu potemu, — déca vremu a fi Parinti drepti sî adeverati a Clerului nostru, — numai acelea singure institutiuni a-le tîené sî a le aperá, cari favoriséza numai unei parti mai mici din Cleru.

Cà noi nu vremu, dá nice potemu a fi: la unulu muma, la altulu ciuma. Totu medulariulu clerului celu vrednicu sî harnicu, fora distingere de este casatoritu séu necasatoritu asemenea dreptu are la dragostea sî favórea Metropolitului seu; sî pentru că unu preotu harnicu este casatoritu, cu atâtu mai tare, sî cu nece o dreptate î-lu potemu respinge de la promotiune, — care canónele basericei nóstre nice odata nu i-o-au negatu, cu câtu scímu că casatori'a preotiloru nostrii sî pentru baseric'a sî pentru natiunea nóstra au fostu totu-de-a-un'a sî este sî astadi: unu isvoru, unu radímu sî o — asîa dîcîndu — semintie, fora de care sî baseric'a sî natiunea nóstra s'ar' fi cutropitu.

Cine nu scie? séu cine va poté negá acelu vecínicu adeveru: că preotii casatoriti au fostu acei'a, cari prin fii sei au datu pâna acum sî basericei cleru sî natiunei inteligenti'a, care au sustîenutu sî aperatu baseric'a sî nationalitatea de peritiune?! cine nu scie că sî s. unire, in partea cea mai mare s'au inmultítu sî sî astadi se inmultiesce sî se conservéza prin preoti mai cu séma casatoriti!? apoi dara pe acesti'a se-i parasimu, se-i uitamu, se-i dâmu de-o parte? . . . Dreptatea, care poftesce a dá fiesce-cârui'a de ce e vrednicu, nu va suferí o asemenea injuria.

Acest'a-i principiulu, — dreptatea, — din care sî baseric'a orientala, sî sî eu pornescu intru adjudicarea deregatoriloru basericesci, cá acestea se se dee celoru vrednici, fie casatoriti séu fie celibi, că fiesce-care are darulu seu dela Domnedieu, unulu asîa, éra altulu asîa: precum ne spune sî santulu Pavelu apostolulu.

Cu acestea aretandu-mi parintiésc'a mea incredere remanu scl.»

4. Mai grea imputare, sî mai mari neplaceri i-au casîunatu articulu desu-amentitu din partea nunciaturei apostolice din Vien'a, »unde ómeni fora conscientia, fora sufletu sî fora Domnedieu,« cum se plîngeá adese-ori dînsulu, 'lu-denunciasera cu grele sî mari lucruri, chiar' pe tempulu cându, dupa 1863, érá propusu la locurile inalte in loculu primu la episcopi'a veduvita a Gherlei. Scopulu denunciatoriloru infernali érá veditu! — Canonículu Negrutiu, de sî s'a justificatu sî purisatu prin barbarescile s'ale respunsuri, sî de sî nunciatur'a l'a absolvatu de incriminările-i imputate, n'a potutu se ajunga nice la 1863, nice la 1870, de episcopu, desí dupa cum recunósce Br. Vasilie Popu, precum vomu vedé mai josu, — densulu (Negrutiu) dupa impregiararile de atunci érá fórté potrivitu de episcopu la Gherl'a.

Dar' se lasamu se urmeze in estrasu sî corespondinti'a cu laudat'a nunciatura, pentru de a cunósce sî din acést'a curagiulu sî tîenut'a vrednicului nostru barbatu in aperarea institutiuniloru basericei romane greco-catolice.

a) Nunciatur'a cu datulu Vien'a 13 Decemb. 1864 Nr. 83/2*) informata fiendu, cum díce, — prin unu barbatu fórté distinsu, î-i scrie, că despre densulu se dîcu urmatórele:

*) In originalu: »Nunziatura Apostolica Vienna Nr. 83/2. Illustrissime e Rme Domine! Paucos ante dies, cum occasione qua de rebus istius Provinciae sermonem conferebam cum quodam praestantissimo viro, mentio inciderit de Dominatione Tua Illustrissima et Rma . . . Dicebatur enim: I. Quod Tua Dominatio in publicis ephemeribus »Gazeta Transilvaniae« proprio nomine evulgaverit Conventionem ab Augustissimo Imperatore et Sua Sanctitate initam ad Graeco-catholicos non spectare, ex eo, quod haec conventio innitetur Concilio Tridentino, quod qua concilium pure Latinum Graeco-catholici non acceptant.

II. In crimen praeterea Tua Dominatio vocabatur, quod Ipsa consiliorum, doctrinae ac simultatum societate cum iis conjuncta esset, qui dicunt, dogma de omnimoda indissolubilitate matrimonii etiam ex capite adulterii non esse nisi merum purumque institutum disciplinae, proindeque Graeco-Catholicos ex illo non obligari; cum iis deinceps qui autonomiam Ecclesiae Graeco-catholicae adeo urgent, ut censeant eam independentem ab Ecclesia Romana sua negotia moderari posse et Synodos clericorum cum laicis celebrare; cum iis denique, qui clericos nec Pestinum nec Romam mittendos esse

I. Că domni'a-T'a ai publicatu in fóia publica »Gazet'a Transilvaniei« sub numele-ti propriu, că conventiunea incheiata între Maiestatea s'a Imperatulu și Sânti'a s'a pe greco-catolici nu-i privesce, din motivulu că ace'a s'ar' rădîmă pe conciliulu Tridentinu, pe care greco-catolicii, — că conciliu puru latinu, — nu-lu primescu.

II. Tî se imputa mai incolo de crima, că domni'a-T'a esci in legatura cu atari ómeni, . . . cari dîcu: că dogm'a despre absolut'a nedesfacere a matrimoniului și din punctulu adulterului n'ar' fi decātu una institutiune curatu disciplinaria, in urmare că pe greco-catolici nu i-ar' obligá, că Te-ai insoçitu cu atari inși, cari urgéza autonomi'a baserice greco-catolice intr'atât'a, încātu cugeta că ace'a si-ar' poté conduce afacerile s'ale independentu de Baseric'a Romana si a tiêné sínóde preotîesci mestecate cu laici; in fine cu atari ómeni, cari tiênu că clericii români se nu se tramita nici la Pest'a nici la Rom'a, că se se inficieze de invetiaturile latiniloru, si cari pe preotii supusi si ascultatori Santului Scaunu i numesce cu disprețiu latinizatori séu papistasi ultramontani, necagindu-i in totu modulu. In urma cere Nunciatur'a esplicari si dechiaratiune genuina.

Autoriulu incriminatu, dupa o introducere relativa, in care 'si esprima mirarea: cumu ómenii sciu face si faurí sí din lucruri mai neinsemnate capitalu, séu pe românesce dîcîndu, cum suntu in stare de a face din unu tiênțiaru armasariu, — respunde, sí anume la celea dóue puncte: 1) La punctulu I. reproducîndu din articulu incriminatu pasagiulu incepîndu dela: »incātu se tiêne de ordinea tiênerei sínódeloru etc.« pâna »in care (conclusu din conferinț'a Vieneza) inca nu otarira, că antâiu se se tiêna sínodulu celu provincialu sí nu mai apoi celea diecesane,« continua: — »erá demnu de

putant, ne doctrinis latinorum inficientur, qui clericos s. Sedi admissim obediētes per contemptum Latinizatores vel Papalistas ultramontanos appellant, eosque modis omnibus insectantur. Jam vero cum vehementer optem Tuae Dominationis characterem et nomen intactum . . . permanere a quibuslibet maculis et naevibus, hinc Ipsam rogo ut supra allatis capitibus explicationes mihi suppeditet ac genuinam Ejus animi sensum declarationem . . . . .

acelu escelentu barbatu, care me acuseza, că cându 'mi atribuí atari crime, se fi avutu bunatate a aduce la cunoscenti'a Esclentiei Vóstre și acelea fapte, cari eu că protopopu in Clusiu, — le-amu sevêrsitu in folosulu: s. Uniri, alu umanitatiei si alu Guvernului sacru si si alu celui politicu« . . . .

2) La punctulu II. »In contr'a incriminariloru din acestu punctu, ce a potutu se le iscodésca numai o anima reutatiósa, in curatí'a conscienției potu chiemá de martore numai pre Domnedíeu pre carele 'lu rogu cu s. protomartiru Stefanu, că se nu-i impute (acusatoriului) peccatulu. Pentru acést'a fórté ásíu dorí: că se mi se deie ocașiune a me poté confrontá cu acel'a inaintea Esclentiei Vóstre, si déca ar' cutezá atari crime in față-mi nu a le probá, ci numai a mi le ascrie cu frunte serina, m'asíu supune de voia buna celoru mai severe censuri eclesiastice dictande de s. Scaunu.«

De aci apoi 'si face marturisirea credinției s'ale neclintite catra invetiaturile adeverate ale s. baserici romane, 'si dá espresiune sêmtiéminteloru s'ale de aderinția, supunere si ascultare catra s. Scaunu Apostolicu și catra Maiestatea s'a. (Respunsulu e datatu din Blasíu, 19 Decemvrie 1864.)

Dar' Nunciatur'a Apostolica neindestulita, — cum se vede, — cu esplicarile si declararile susu-atinse (cu datulu Vien'a 1 Februariu 1865), i cere din nou esplicatiuni la patru puncte specificate si totu-odata si numerii din »Gazet'a Transilvaniei« in cari s'a fostu publicatu articulu incriminatu.*)

*) In originalu: — Nunziatur'a Apostolica Vienna nr. $\frac{90}{2}$.

Illustrissime et Rme Domine!

Etsi explicationes et declarationes quas Tua Dominatio Illma et Rma mihi humanissime dedit, in praevisis meis fuerint, dissimulare tamen non possum. singularem omnino consolationem ex eis coepisse, cum eas acceperim scripto consignatas earumque testimonium non conjectura sed oculis ipsis mihi reddere potuerim Itaque debitas meas gratiarum actiones Tuae Dominationi hac de re exhibeo. Nihilominus, ut omnis dubitationis occasio prorsus praecidatur, ego

Celea patru puncte sunt următoarele:

I. Că invetiatur'a despre nedesfacerea casatoriei din punctulu adulterului nu este de a se numerá numai între articlii curatu disciplinari, ci ace'a se țiene într'adeveru sí proprie de dogme, in urmare ea obliga in unu asemenea modu pe toti catolicii fara deschilinire de ritu, latini ori greci, de sí cesti din urma nu-si atragu greutatea de anathema.

rursus rogarem Tuam Dominationem ut breviori, quo fieri potest, temporis intervallo, pressius et, uti dici solet, categorice ejus sensus aperire et exponere velit super nonnullis praecipuis articulis, ac singillatim super quatuor his sequentibus:

I. Quod doctrina de indissolubilitate matrimonii etiam ex capite adulterii non sit inter articulos mere disciplinares recensenda, sed vere et proprie ad dogma pertineat, ex eaque proinde omnes indiscriminatim Catholici sive Latini, sive Graeci ritus, abscessisse obligentur, quamvis isti districtione anathematis non innodentur.

II. Quod Synodi mixtae, quatenus purum putumque figmentum sunt Calvinistarum, et ad commentitia eorum Demagogiae principia compositae sunt, haberi debeant tamquam corruptela, adeoque earum usus et praxis prohiberi nedum frequentari.

III. Quod ritus ac disciplina orientalis canonice instituta ac disertis iteratisque Apostolicae approbationis significationibus roborata sarcta tacta servanda sit, ita tamen, ut sub nomine seu praetextu orientalis disciplinae non sit connivendum in usibus agendique modis qui forte irrepserint, et fidei bonisque moribus contrarie reperiantur.

IV. Quod Ecclesiae unitas in Bmi Petri principatu soli data sit, et ubi Petrus, ibi Ecclesia adeoque cum Cathedra Romana ab potiore ejus principalitatem necesse sit convenire omnes undique Ecclesias particulares, quae tamquam partes a singulis in solidum tenentur.

Unde consequitur, omnes omnino fideles, Episcopos praecipue districtiori officio obligari omnimoda observantia et pietate Sedem Apostolicam prosequendi, ejus mandatis fideliter obtemperandi, ac media idonea adhibendi quae ad Comunionem cum eadem propagandam et promovendam pertinent; inter quae illud in ipsis regionibus non est levis momenti, ut, si fieri potest, adolescentes Clerici Romam mittantur disciplinis et studiis Ecclesiasticis instituendi.

Rogo etiam Tuam Dominationem ut mihi transmittat numerum illum ephemeridis »Gazzetta transilvanica« inscriptae in quo prostat articulus in occupationem crimenque adductus.

Caeterum peculiari cum existimatione permaneo etc.

M. Archiep. Athen. Nuntius Apost. m. p.

II. Că sinódele mestecate încátu suntu numai o nascocire de a Calviniloru, sí s'a compusu dupa principiile fecte ale demagogiei loru, suntu de a se considerá de o stricatiune, in urmare usulu si practisarea acelor'a este de a se impedecá necum de a se frecuentá.

III. Că ritulu si disciplin'a orientala instituita in modu canonicu si intarita prin semnificatiuni chiare si repetíte de aprobatiune apostolica.... este de a se țiené, asía inse, cá sub nune séu pretestu de disciplina orientala se nu se strezure datini si moravuri furisiate, contrarii credintiei si moravurilor bune.

IV. Că unitatea basericei este intemeiata in principatulu fericitului Petru, sí cá unde e Petru acolo e baseric'a, prin urmare cu catedr'a Romana, pentru a ei mai mare capetenia, de lipsa este se convína de pretotindenea tóte basericele particulari.....

Canoniculu Negrutiu respunde — cu datulu Blasiu, 9 Fauru 1865 — in meritulu lucrului următoarele:

La I. »Sciu securu că así'a s'a decisu in conciliulu Tridentinu, dar' si ace'a o sciu securu, că decretulu acest'a, — precum si cele-lalte ale numitului conciliu, — la noi la greco-catolici, ba si la Romano catolici in Transilvani'a nu s'au publicatu.....

Altcum in archidieces'a nóstra nu scíu se se fi desfacutu vre-un'a casatoria din punctulu acest'a, nice se desface.«

La II. »Că sí acei'a din credintiosii nostrii gr. catolici laici, cari intetiescu convocarea sinódeloru mestecate, nu suntu de parerea sí mai puçinu de convingerea, că dóra laiciloru li-ar' fi iertatu a se amestecá in pertractarea lucrurilor relative la credintí'a si disciplin'a basericésca, ci numai singuru in pertractarea afaceriloru privitóre la organizatiunea si administratiunea averiloru basericesci, la redicarea si conservarea scóleloru elementari, la dotatiunea docentiloru sí la mai multe altele ce țientescu la promovarea binelui basericescu si scolasticu precum si la a culturai poporului..... Altcum urme despre sinódele mestecate aflamu si in faptele apostoliloru: la alegerea episcopiloru sí la pertractarea altoru afaceri mai momentóse

pentru baserica, — precum s'a facutu si unirea basericei nóstre greco-catolice cu baseric'a Romei in sinodulu mes-tecatu din anulu 1699« . . . . .

La III. »Mi-permitu a informá pe Escelenti'a Vóstra: cá noi greco-catolicii, cându ne nisuimu a aপরá disciplin'a basericei orientali, nu intielegemu disciplin'a basericei orientali moderne a celei schismatice, ... ci a acelei'a care se intemeieza pe institutiunile basericei orientali catolice din acele tēmpuri cându si acést'a erá in comuniune cu baseric'a catolica a Romei sub principatulu Pontificelui Romanu, si carea e intemeiata pe canónele celoru șiepte sobóra tēnute de ambele baserici, si pe celea aceluor urmatóre cá celu lugdunensu si florentinu. . . . In acestu intielesu numai am conceputu si articlulu incriminatu din »Gazet'a Transilvaniei.«

La IV. Rspunde cá tēne si crede totu ce si cum in punctulu acest'a a otarítu conciliulu Florentinu, reproducūdu si decretulu respectivu despre primatulu Pontificelui Romanu in baserica. Apoi cá cum si-a conformatu dēnsulu viét'i'a dupa aceste principii, provóca de martoru pe Domnedieu, se provóca si la protocólele inaltului guvern transilvanénu de pe tempulu petrecerei s'ale in Clusiu, la stim'a si védi'a s'a inaintea superioriloru sei, inaintea Inaltului guvern alu Maiestatei s'ale cá si la poporulu din patria etc., si alatura totu-odata si numerii respectivi din »Gazet'a Transilvaniei« precum si traducerea autentica in limb'a latina a aceluor'a, rogādu-se cá numai in intielesulu delin-eatu de dēnsulu se fia luat.

In urm'a acestui respunsu Nunciatur'a convingūdu-se despre ace'a, cá tóte incriminarile redicate asupr'a can. Negrutiu suntu false, si numai simple calumnii provenite dela ómeni reutátiosi si fara consciintia, — se dechiara multiamita cu esplicarile, declaratiunile, si convingerile multu maltratatuului in consciintia autoriu, rescriendu-i . . . . In caus'a acést'a de pe numele D. Tale s'a stersu ori-ce macula usióra séu suspitiune si posiedi in tóta privint'ia stim'a si increderea mea.«¹⁾

¹⁾ Scrisórea are datulu Vien'a 17. Aprilu 1865. Nr. $\frac{108}{2}$ si in pasagiulu relativu se dice: »... hac in re omni vel leviori macula aut suspicione detersum nomen Ejus sit, et omnimode meae existimationis fiduciaque possessione maneat.«

Ma intr'atát'a a inceputu a-lu stimá si pretiui si la Vien'a, incātu ace'a-si Nunciatura Apostolica, la 25 Juniu 1865, a scrisu Metropolitulu Siolutiu in numele Pontificelui: »cá Episcopii sufragani, dupa determinatiunile concordatului, intr'unu actu séu scrisóre recomandóre se-si deie invoirea cá se fia denumitu de Episcopu la Gherl'a densulu Joanu Negrutu.«¹⁾

Insa opiscopulu dela Oradea-mare Josifu Szilágyi precum si episcopulu Dobra dela Lugosiu, aflandu de mai bine a se intielege in obiectulu acest'a cu strainulu Haynald cardinalulu si archiepiscopulu rom. cat. dela Caloccea, decātu cu capulu provinciei románe gr. catolice, nu s'au invoitu sub nici o conditiune in persón'a lui Negrutiu. — Ba si in anii 1870 si 1871 pe cându totu dēnsulu a fostu propusu in loculu primu totu pentru scaunulu episcopescu dela Gherl'a, contrarii sei cei neadormiti si neimpacati resuscitara din nou la memorat'a Nunciatura vechile incriminari cu desamintitulu articlu din »Gazeta« acúsādu-lu, cá, de si s'a justificatu si purisatu Negrutiu, — ace'a a lui justificatiune e nedrépta si neadeverata, pentru-cá dēnsulu ar' fi totu acelu'a dupa cum a fostu deferitu in 1864. — Capetulu au fostu, cá nice de asta-data Negrutiu n'a potutu ajunge acolo, unde Clerulu si poporulu 'lu voiá si doriá, cá pre unulu ce erá din acelu tēnutu, si prin urmare cunosceá mai bine impregiurarile de pe acolo. Asia a remasu in Blasiu pâna la mórte, traindu retrasu si in linisce, dupa cum dice regele poetu Alesandri:

¹⁾ Scrisórea are datulu Vien'a 25 Juniu 1865. Nr. $\frac{124}{2}$ si cuprinde relativu la lucrulu amintitu pasagiulu urmatoriu: »... Mihi in mandatis datum est Vestrae Excellentiae nunciandi, oportere ut ad praescriptum, normamque memoratae conventionis quantocumque et meliori quo potest fieri modo seu personaliter seu per litteras Ipsa et alii Praelati de hoc negotio (nempe provisionis sedis eppalis Armenopolitanae) conveniat, et proprium unusquisque suffragium . . . non singillatim, sed simul et unius actus fere contextu submittat s. Sedi super Admod. Rev. Domino Canonico Negrutius . . . ad munus Episcopatus Armenopolitani obeundum, proindeque dignus, qui ad hanc rem Suae Majestati comendetur.«

»Cá omulu ce fapte mari viséza
Si scumpe suvenire de prin trecutu vénéza,
Cá se-'si mângaié mintea de próst'a comediá,
Ce-o jóca interesulu si trist'a misielia.«

Asíá a fostu regretatulu canonicu Negrutiu cá persóna basericésca dela inceputulu pâna la capetulu carierei s'ale unu demnu barbatu, unu barbatu de cari rari aflamu astadi in acestu tēmpu alu lingusírei, a façiariei si a calumniarei.

c) Pe terenulu politicu nationalu.

Canoniculu Negrutiu, care precum amu vediutu a crescutu in spiritu romanescu sí a nutritu in anim'a s'a aspiratiuni romane, cá unulu carele ascultase, admirate sí se indulcise de prelegerile unoru profesori investiti cá Barnutiú, prelegeri asupr'a limbei, drepturiloru sí aspiratiuniloru drepte ale poporului romanu; elu »care a fostu de façia la redactarea protestululu energicu facutu prin capitululu episcopescu din Blasíu in contr'a uneltiriloru de maghiarisare a limbei pâna sí in baseric'a romana; elu carele a luat parte activa la tóte mişcarile sí agitatiunile nationali d'inainte de 1848., ér' atunci a fostu martore celei mai imposante serbatori nationali a poporului romanu, a auditu »Oraclulu« din câmpulu libertatíei sí a participatu la juramentulu solemnu: »cumcá cá Romanu va sustiēné totu-de-a-un'a Natiunea nóstra romana pe cale drépta si legiuita si o va aperá cu tóte poterile in contr'a oricarui atacu sí asupriri;«¹⁾ Negrutiu, — dupa unu ast'feliu de trecutu, — ajungēdu a fi membru in reprezentantíele comitatense ale Clusíului sí mai alesu ale Albei inferiori precum si cá deputatu in diet'a din Sibíiu — desvólta o activitate rara, sí nu-i mirare cà-'lu aflamu intre cei mai resoluti conducatori a Romaniloru. — Interesulu viu ce-'lu portá façia de tóte causele romanesci, iubirea cea invapariata catra poporulu romanu, sí zelulu neobositu de-a-lu

¹⁾ Istori'a Romaniloru din Daci'a superiora tom. II. pag 233, de Papiu Ilarianu.

ajutá unde poteá, sí de-a-lu aperá unde trebuiá, — dupa cum jurase in »câmpulu libertatíei«, erá neadormitu in tr'ensulu. — Dovada ne suntu nenumeratele »apeluri indreptate catra inteligintí'a din Blasíu sí giuru«, dovada multele representatiuni sí remonstratiuni facute parte catra Comitetele comitatense ale numiteloru dóue comitate, parte catra Inaltulu Guberniu regescu transilvaneanu. — Avēdu tóte lucrurile s'ale de asta natura, — câte au mai remasu sí s'au potutu aflá, — insemnate sí pentru posteritate, ne luamu voia a publicá din ele unele mai pe largu, ér' altele numai in estrase scurte.

1) In anulu 1863., cá membru in representantí'a comitatului Albei-inferióre face in caus'a dotatiunei functionariloru basericesci romani urmatórea representatiune:

»Onoratu Comitetu Comitatense!

Domniloru Préreveriti!

Infrascrisii functionari basericesci de ambele confesiuni romane din Comitatulu Albei-inferióre. cu acé'a de una parte deplina convingere, cá onoratulu Comitetu a acum mentionatului comitatu are din capulu locului preabine cunoscuta starea cea deploravera materiala a Preutímei romane din acésta Patria cu tóte impregiurarile, sí de miseri'a provenitóre din lips'a trebuintióseloru medilóce spre o decenta sí potrivita statului s'au subsistintia. — de alta parte cu ace'a firma sperantia cá acel'a-sí Onoratu Comitetu avēdu cunoscute sí serviciile ce preutímea romana de ambele confesiuni le face pentru Inaltulu Regímu, sí pré amat'a Patria intru prosperarea fericirei acestei'a, — nu va lipsí prea umilit'a nóstra rogare in numele Preutímei romane din acestu comitatu. care credemu cá e drépta sí justa a-o incuviintia sí incredintēdu-o a o aperá cu tóta recerut'a caldura sí la locurile mai inalte inaintādu-o, a-i esoperá doritulu efectu: ne luamu libertate acést'a prea umilita rogare a ni-o aşterne Onoratului Comitetu comitatensu spre oficiósa petractare in urmatórele:

a) Prin legea urbariale din 1846/7 art. XV. §. 14. s'a fostu determinatu: cá in acelea comune urbariali, unde preotii si scólele n'au dotatiuni suficiente séu congrua, se li se dee atât'a pamentu, câtu ar' face una sessiune urbariale si — dupa §. 15: — si pasiune, cáta se cuvine dupa o sessiune.

Ér' patent'a urbariale din 21 Juniu an. 1854, nu atinge cu nice unu cuvântu dotatiunea preotiloru si a scóloru comunali, mentionata in §-lu 14. a legeri urbariali din 1846/7 ci numai §-lu 15 alu legeri urbariali din anulu acum mentionatu 'lu stramuta in §-lu 41. alu Patentei urbariali din 1854., — aci in acestu §. numai atât'a determinându-se: cá preotii si docentii comunali se capete din pasiunea comuna atât'a câtu li se cuvine dupa posesiunea lor, — séu déca acesti'a n'au posesiune séu portiune canonica, atât'a câtu se cuvine din ace'a-si pasiune séu terenu comunu unui jobagiu de rându dupa a s'a posesiune urbariala. — Intru acést'a, — pentru preotii si docentii comunali de ambele confesiuni romane, cu totulu trista pusetiune si stare a lucrului, — ne luaramu libertate a ne plânge asupr'a unei asemenea mesuri cu atât'a mai virtuosu, cá:

b) Preotii si docentii nostrii comunali de ambe confesiunile romane in celea mai multe locuri n'au portiune canonica in mesur'a si cuantitatea decisa prin legi, má pe unele locuri n'au de locu canonica portiune.

c) De óre-ce locurile de pasiune cea mai mare parte s'au fostu ocupatu mai inainte prin domnii pamenteni, in-cátu cu redicarea jobagiei de-abia ici cólea a mai remasu la unele comune cáte unu petecu de pamentu micu de pasiune, séu terenu comunu, — ér' si unde a mai remasu comunu terenu séu pasiune:

d) Acest'a venindu de nou a se impartí intre domnii pamenteni si supusi in proportiunea posesiunei lor, nece domnii pamentesci, nece tribunalele urbariali, nece comunele nu mai pórtá nice una grig'á, cá din acestea pasiuni, séu terene comune se se escinda mai antáiu canonic'a portiune pentru parochii locali, docentii si cantori, ci fora

nice o reflexiune spre acesti'a functionari basericesci le impartiescu intre sene domnii pamentesci, si cu fostii mai inainte jobagi, de unde de sene urméza:

e) Cá din acestea locuri de pasiune, séu terenu comunu, pe unu fostu jobagiu inca de-abia se véne cáte $\frac{1}{4}$ — celu multu 1 jugeru; si asiá:

f) Preotii si docentii nostri comunali in locu se capete canonica portiune adecuata dupa legile inainte de 1848, cari apriatu prescriu: cá, cu regularea terenurilor comunali, séu comasarea hotareloru, se se escinda mai antáiu pentru preoti si docentii congrua de-abia capeta $\frac{1}{2}$ séu multu unu jugeru din comunulu terenu séu pasiune.

In acésta mesura se vede a fi vedíutu anomalia in-su-sí Inaltulu ministeriu de justitia, cându in 31 Maiu 1859, Nr. 13644, s'a induratu a esmite o ordinatiune, prin care se demánda Judecatoriilor urbariali: cá pe calea pazei se se esopereze pentru preoti, docentii si cantori portiuni canonice, si ádeca pentru preoti atât'a de mari, câtu face una sessiune urbariala, éra pentru docentii si cantori pe diumetate; inse acésta ordinatiune, potemu díce, cá, — dupa cum amu observatu din esperintia, — nu are nice unu efectu, din cauza, cá prin pasagiulu din urma-i determinându-se, cá »de nu se póte face pace se se tíéna de §§-ii 41 si 49 a Patentei urbariali;« cându judecatoriile urbariali stáu cu ace'a ordinatiune inainte, indemnádu pe domnii pamenteni, cá pe calea pazei se dee congrua la preoti, docentii si cantori, acum mentionatii domnii pamenteni, nu le iáu nice intr'una consideratiune, bátèr-cà:

g) Preotímea romana de ambele confesiuni merita cu totu dreptulu in acésta privintia a fi luata in consideratiune si din acestu punctu de vedere, cá déca poftescu domnii pamentesci, — ori de ce nationalitate si confesiune se fia, — de la preotíme, cá ace'a poporulu pastorirei ei incredintiátu se-lu invetie si se-lu abata dela fapte rele, mai cu séma dela acelea, prin cari li-s'ar' face cev'a dauna in posesiunea si averea lor, care detoria preotímea nóstra si o si recunósce si o implinesce cu tóta scumpateá, ar'

fi lucru justu cá sî domnii pamenteni d'impreuna cu fostii supusi se-si recunósca de a loru detoria a intinde la preotíme debuintiósele midilóce de cuvenit'a sî decent'a statului seu subsistentia, — cá nu din lips'a acestor'a se fia silitu a-si face serviciulu cu plânsu, séu, ce ar' fi mai dorerosu, a deveni in pusetiune de a nu-'si poté impleni missiunea s'a dupa cerintia.

Din acestea pâna aci cu tóta umilint'a aduse momente, — luându in consideratiune starea cea misera a preotiloru, docentiloru sî cantoriloru nostri, sî din ace'a impregiurare obvenitória, cá poporulu nostru, — fiendu seracu, — nu se afla in stare pe ai sei ministrii spiritali a-i platí dupa cerintia, — ne luamu libertate cu tóta umilint'a a ne rogá de Onoratulu Comitetu comitatensu, cá: se binevoiésca acést'a a nóstra prea umilita rogare a o luá la oficiósá pertractare in decursulu síedintieloru acestui comitetu. sî a o inaintá sî motivá din partea s'a la locurile mai Inalte, cu ace'a din parte-i rugare, cá intru intíelesulu legiloru inainte de 1848, nu numai cu ocasiunea regularei, séu a comasarei hotareloru comunali, dar' sî cu ocasiunea impartírei pasiúnatului comunu, adeca a terenu-riloru comune unde se facu, sî unde pân'-aci séu nice unu picu, séu inca nu intrég'a canonica portiune este escisa pentru preoti, docenti sî cantori, mai inainte de tóte sè se escinda pentru acesti'a canonica portiune adecuata, séu congrua; apoi numai dupa-ce acést'a s'a escindatu, sè se faca pasi la impartírea pasiuniloru comune intre domnii pamentesci sî supusi.

Alt'cum cu tóta veneratiunea remânemu
Ai Onoratului Comitetu comitatensu
Aiudu die 23 Martie 1863
preaplecati sierbi
(Urméza subscrierile.)«

2) Din nenumeratele s'ale »Apeluri catra inteligint'a din Blasiu sî giuru,« esmise in diferite tēmpuri in cause nationali, eluce zelulu seu celu neobositu sî ochiulu celu neadormitu pentru prosperarea acelor'a.

Vomu estrage câteva'a pasag'ia mai insemnate din câte ni-au venitu la mâna.

»Periculum est in mora,« netrecutu este necesariu a se intíelege intelegint'a la olalta, díce dēnsulu,¹⁾ cá ce e de facutu spre salvarea dreptului sî onórei nationali (in caus'a alegerei de deputatu in cerculu respectivu, ce aveá se se tiena in comun'a Vingardu)..... me rogu cá de la conferint'ia acést'a nice unulu se nu se retraga, avēndu fie-care asemenea detoria de a concurge cu sfatulu, ba sî cu fapt'a la promovarea binelui comunu alu prea-amatei nóstre natiuni, mai cu séma in nesce impregiurari critice cá sî celea de făc'ia.«

Intr'altulu..... »Lucrulu e de totulu momentuosu, debue dara fie-care se participe la acést'a conferint'ia, lasāndu-si lucrurile private pe de alta data, — tóte 'si-au tēmpulu loru, — acum e tēmpulu de a ne impliní detori'a catra natiune.«²⁾

In conferint'ia acést'a s'a compusu sî de aci s'a susternutu o representatiune la Inaltulu Guvernu regescu, in care se plāngu Romanii din numitulu cercu electoralu in contr'a nelegiuriloru de totu feliulu. Guvernu retramite cu datulu 20 Martie 1866, petentiloru representatiunea spre a-si susterne gravaminele in obiectulu alegerei comitetului administrativu alu »Albei-inferióre.«

In »Apelulu« prin care conchiama neobositulu Ne-grutiú din nou inteligint'a la consvatuire, díce, dupa introducere: »Mi iáu libertate de a face atenta pre on. Inteligint'ia la ace'a impregiurare, cá déca prin acelu actu de plāngere (representatiune) si-a angajatú onórea atātu inaintea acelui'a-si Inaltu (Guvernu), cátu sî inaintea publicului, acum sè se ingrigiésca a-si continuá lucrurile in caus'a subversante (alegere de deputatu), cá nu cumv'a, repasāndu dela activitate, se-'si compromita onórea de o parte, ér' de alta parte se pericliteteze sî caus'a nationala.....« sî mai josu: »pentru

¹⁾ Apelulu din 13 Martie 1866.

²⁾ Apelulu din 15 Martie 1866.

cà infrascrisulu, pâna acum de sî neautorisatu de catra on. Inteligintîa, numai singuru vedîndu lasietatea Inteligintîei, — se fia cu iertare dîsu! — din anima inflacarata de a priveghiá: cá nu cumv'a binele comunu sè se pericliteze a facutu iniativ'a, ce unele animi rele, pline de pisma, o esplica sî comentéza de periculósa institutiunei ce unor'a barbati li este incredintiata etc. «¹⁾

3) Nu mai puçinu decâtu trei representatiuni a pusu la cale in caus'a alegerei de deputatu in numitulu cercu alu Vingardului, sî anume: dóue catra »Inaltulu Guvernu Regescu Transilvaneanu«, sî un'a catra Comitétulu centrale pentru alegerile de deputati dietali in comitatulu Albei-inferiori. — Spre a poté apretíá tiênut'a sî curagîulu barbatescu alu Romaniloru condusi de canoniculu Negrutiu, credemu cá va fi destulu a reproduce unele parti sî pasagîa numai din representatiunea indreptata catra:

Inaltulu Guverniu, cu datulu 17 Martie 1866.
Nr. 7513.

»Inaltu Regiu Guverniu!

In urm'a Prea-Inaltului Rescriptu Regescu din 25 Decembru 1865, escriendu-se alegeri nóue de ablegati dietali, sî inca pentru una dieta in Pest'a, adeca afara din patri'a nóstra autonóma, sî aceste pe bas'a articolului II. a legiei din anulu 1848., a unei legi nu numai daunatiósa pentru Natiunea Romana pâna acum neprivilegiata, dara sî creata in tîmpulu celu de trista aducere aminte a anului 1848: Romanii preste totu, prin urmare sî alegatorii romani subscrisi din cerculu de alegere alu Vingardului, de sî cu dispusetiunile aceste a Prea-Inaltului Rescriptu, basate pe atari legi din 1848., pe cari noi nice-odata nu le-amu recunoscutu de obligatóre sî valide pentru noi, nu amu potutu fi indestuliti, potendu-ne teme, sî nu fara fundamentu, cá prin faptulu de alegere sî de a tramine deputatii nostrii la diet'a din Pest'a, recunoscîndu

¹⁾ Apelu dto. Blasiu 30 Martie 1866.

legile din 1848; vomu espune periclului drepturile nationali câscigate in modu legîitu in diet'a provinciale din Sibiu din 1863/4, sî sanctionate solemnu de Maiestatea S'a Imperatulu, precum sî autonomi'a Patriei nóstre prin alegerea sî tramiterrea ablegatiloru Transilvani, sî prin urmare sî a celoru romani, la o dieta afara din patria, — totu-sî din indatinat'a supunere sî ascultare de Maiestatea S'a Imperatulu sî din nisuinti'a sincera de a contribuí la impacarea relatiuniloru a Natiuniloru din Patria prin descoperirea sî spunerea loiala a pretensiuniloru s'ale nationali, s'au resolutu a luá parte la alegere de deputatu cu tóta diligintî'a.

Inse in acestu propusu alu nostru numai cu adîncu intristare amu trebuitu se aflamu, cá chiar' inceputulu acutulu de alegere, adeca inse-si conscrierile s'au facutu in unu modu câtu se póte mai neindreptatîtoriu pentru majoritatea Romaniloru, sî cu deosebire a censualistiloru din acestu cercu; deóra-ce pre unele locuri au remasu celea facute pentru diet'a din Clusiu cu puçina revisiune superficiala de comunu numai in defavórea sî nedreptatirea Romaniloru; — éra pre alte locuri, ce e dreptu se facura de nou. inse in modu arbitrariu, sî preste totu éra in defavórea sî spre neindreptatirea Romaniloru, pentru-cá..... multi censualisti, din a caroru libele de contributiune se vedeá cá au censulu poftitu de lege, má inca intre 30—40 fl. v. a., nu se afláu in protocólele comisiuniloru cá indreptatîti la alegere.

Spre legitimarea sî intregirea conscrieriloru acestoru defectuóse s'au neglesu de comunu toti pasii prescri si instructiunea guverniale dato 10 Ianuariu 1866. Nr. 895. sî anumitu: s'a neglesu cu totulu punctulu 10 alu instructiunei preatinse, nevestindu-se prin unele comune: loculu, tîmpulu sî modulu conscrieriloru facûnde, mai departe nefacûndu-se cunoscute cualificatiunile recerute pentru cei indreptatîti a se inscrie, precum nece tîmpulu inchierei conscrieriloru sî loculu unde suntu de a se face reclamat_iunile. In fine s'a neglesu prescisele de su liter'a d a puntului 11. a instructiunei, ne-espunêndu-se spre vedere publica listele celoru conscristi, cá cei ce ar' fi voitu se

reclame in interesulu seu, séu in contr'a cuiv'a inscisu pe nedreptulu, sè se fi potutu folosí de acestu dreptu..... Aci se insíra apoi tóte uneltirile, sí tóte nelegíuirile comise la ace'a alegere, dupa cari apoi continua:

»Subcrisii, precându protestamu solemnu sí preste totu in contr'a ataroru alegeri, cari atátu de tare vexaza poporulu, sí-i causéza trapadare, respense sí pierdere de tēmpu daunatiósa, sí cari ne vatema atátu de evidente sí acelu puçinu dreptu ce ni s'a concesu, sí chiar' sí demnitatea de supusi credintiosi ai M. S. Imperatului, protestamu in specialu sí cu deschilinare in contr'a alegeriloru hotarite a se repetí, cari repetíndu-se dupa modalitatea sí compusetiunea comisiunei de mai inainte, nu voru poté se fia pentru noi decâtu o nedreptatire continuata sí repetita.....

Cá inse se potemu luá parte la alegerile ce se voru repetí, sí cá rezultatulu lor se póta fi deobligatoriu sí pentru noi, ne rogamu cu tóta umilint'a, cá Inaltulu Guvernu se dispuna:

a) Menirea locului de alegeri in centru séu batèru mai aprópe de centrulu cercului de alegere, cá precátu se póte sè se usóreze infaçiosiarea toturoru indreptatítiloru la alegere;

b) Cá terminulu alegeriloru sè se mai prelungíesca, sí anumitu pe atátu tēmpu, incátu conscrierile defectuóse sè se póta indepliní dupa prescrisele punctelor 10 sí 11, lit. d, a instructiunei In. Regiu Guvernu, incátu se póta luá parte la alegere toti acei'a cari au cualificatiunile pofite de legi;

c) Cá comisiunea alegatória sè se compuna in membrii sei in ástu modu, incátu se corespunda numerului alegatoriloru romani, formându acei'a majoritate absoluta. Si anumitu: in comisiune se între Romani in numeru corespundíatoriu, sí individi in cari Romanii au tóta increderea;

d) Cá protocolulu votisantiloru sí a afaceriloru sè se duca autenticu, originalu sí cu asemenea valóre in duplu sí

unulu dintre notari se fia romanu de incredere, ambii inse sè aiba de conditiune neaparata cunoscintí'a esacta a acelorú trei limbi a patriei (romana, germana sí magiara) sí a ortografíei acelor'a;

c) Cá eruirea voturiloru la scrutinu sè se faca din ambe protocólele cá egalú autentice.

Cari cereri preaumilite, destulu de intemeiate, implinindu-ni-se vomu poté luá sí noi parte la repetírea actului de alegere, sí ne promitemu cá din tóte poterile vomu lucrá spre complanarea relatiuniloru de statu sí nationali a patriei nóstre, precându déca nu vomu fi mângaiati cu implinirea cererei nóstre prea drepte sí modeste, ne dechiaramu cá nu vomu participá la nimicu, sí totu ce se va face vomu considerá cá facutu cu fortí'a de noi fora de noi etc.«

Clasicu este sí pasagiulu urmatoriu: — »Dechiaramu solemnu, cá noi in consciintí'a, cá la alegerile trecute, de sí dispuse in modu neindreptatítoriu pentru noi Romanii, amu reusítu cu majoritate absoluta de voturi pentru candidatulu nostru, — carea reusíre numai prin uneltiri nelegíuite nu se recunósce, — ne vomu tîéné de alesulu nostru, sí protestamu in contr'a repetírei alegeriloru, sí la totu casulu pentru noi de deobligatória nu o recunóschemu, nici nu o vomu recunósce.«¹⁾

Cine nu aude in acestea proteste energice tonulu, cine nu vede in ele curagiulu sí tîenut'a démna de unu invetiácelu alu nemoritoriului Barnutiú, alu apostolului celui mai mare a romanismului dincóce de Carpati? Cine nu va cunósce intrēnsele pe inflacaratulu sustítoriu sí pe neintimidatulu aperatoriu alu causei romane din Clusíu,— pe protopopulu Negrutíu, a carui casa devenise pentru junimea romana, in 1848, scól'a practica a deliberaiei asupr'a drepturiloru sí justelorú aspiratiuni ale poporului romanu?!

¹⁾ Representatiunea catra Comitetulu centralu pentru alegerile de ablegati in comitatulu Albei-inferiori ddto. Blasiu, 4 Aprilu 1866 Nru. 82.

d) Negrutiu cá omu privatu.

Nu este greu de combinatu sí de dedusu din celea pâna aci espuse cum au trebuitu se fia regretatulu canonicu Negrutiu cá omu privatu. — Unu individú, carele cá june a sciutu se-sí câscige intr'unu gradu mare respectulu si simpatí'a conscolariloru, iubirea sí stim'a profesoriloru sí a mai mariloru sei; carele cá barbatu prelânga însusířile caracterului seu schitíatu mai susu, prin implinirea esemplaria a chiamarei s'ale, prin superioritatea s'a spirituala, precum sí preste totu prin tiēnú'a sí faptele s'ale pururea in consonantí'a cu celea mai sublime interese ale basericei sí ale natiunei române, a sciutu se-sí atraga atentiunea sí se-sí câscige respectulu, stim'a sí iubirea adevveratu familiara a unoru barbati cá archiereii: Siulutiu, Erdélyi, ma sí a nunciaturei romane dela Vien'a, sí s'a aretatu demnu a fi propusu la celea mai inalte demnitati de episcopu si metropolitu; unu barbatu carele au statu in cea mai viua sí intima corespondentí'a cu cei mai de frunte barbati ai némului românescú, dīcu: unu atare insu nu a potutu se fia sí cá omu privatu decātu modelu in tóta privintí'a. — Cá protopopu in Clusiu erá unu adevveratu parinte a credintiosiloru, precum sí alu studentiloru români seraci, cari cu cetele 'si petreceáu in cas'a sí la mēs'a lui, sí dintre cari pe nenumarati i ajutá, adesea cu celea din urma parale ale s'ale, spre a-sí poté cumperá carti si vestminte, spre a-sí poté solví didactru etc. Acést'a o sciu sí spunu scolarii sei, o sciu sí o spunu contemporanii sei: — ori cine 'lu vedeá, vorbiá cu dēnsulu sí 'lu cunosceá trebuiá se-lu stimeze, se-lu respecteze, — ce'a-ce constatéza sí episcopulu romano-catholicu Michailu Fogarasy dicūndu in o corespondentí'a de dato Vien'a 21 Febr. 1865, ca »opiniunea publica amentesce totu-de-a-un'a cu reverentí'a numele dēnsului.« Dar' mai eclatantu vorbescu despre viétí'a lui privata nenumaratele declaratiuni sí espresiuni de cea mai cordiala intimitate ale neuitatului metropolitu Siulutiu. Asía, se citamu unele. — Afara de cele amentite mai susu unde Metropolitulu constata, cá Negrutiu »e unu celibe care face onóre celibatului sí sustiēne sí apera

disciplin'a sí institutiunile basericei nóstre orientali in tóte ramurile loru sí de ace'a merita pretíuirea sí increderea dēnsului (a Metropolitului).« ¹⁾ Cu alta ocasiune i scrie: . . . »Prostatu notitiae et profunda taciturnitate, si eu 'ti facu cunoscutu, cá de aci in septemân'a trecuta s'au substernutu candidatiunea la locurile mai inalte (póte de canonicu!). Dī Tatalu nostru . . . ²⁾ In alta scrisóre: »Fí incredintíatu frate, cá celea mie incredintíate le-ai incredintíatu sí le vei incredintíá unui asía omu, care increderea loru in elu o scíe pretíuí, sí tain'a a-o venerá de taina, de sí dóra aceste nu suntu taine de celea primejdíose, cá suntemu ambii amicii Cârmuirei . . . tainele nóstre suntu taine basericesci, cari inaintéza binele ei sí a clerului.« ³⁾ Apoi cându se tractá, cá la betrânetiele sí slabitiunea lui Siulutiu se i se puna unu archiereu coajutoriu, asía i scrie canonicului Negrutiú: »Secretu va remâné intre noi. Altmintrelea luându afara omulu dela 1848—1849 nu-i mai multu secretu. Dupa o epistola capetata dela Pest'a, mai'nainte mi s'au facutu cunoscutu, cá Ministrulu maghiaru sí-ar' fi susternutu Maiestatei s'ale ro-garea pentru de a me admoniá prin Pontificele romanu sí de a me delaturá, dându-mi-se unu coadjutore, pre care ei de locu vreu se-lu propuna, cátu va primí Maiestatea S'a propusetiunea Ministrului, firesce cu restitutiunea statului din 1848, sí de coadjutoriu numai pe unu individú din 1848, póte se propuna sí se aplacideze. Óre Maiestatea S'a propunerea acést'a primitu-o-au séu ba? incunoscintíarea din Pest'a nu scie, sí se indoiesce tare, crediēndu cá nu o-ar' fi primitu; bá sí dīce cá sí unii dintre Ministrii, dupa-ce ar' fi fostu intrebati, ar' fi dechiaratu, cá acestu actu ar' face mare sgomotu intre Romani, Ministrulu respectivu s'ar' fi declaratu, cá voru lasá intr'atát'a lucru. Inse lese nu lese, intemple-se nu se intemple, . . . pe mine, care am fostu, si suntu la tóte resolutu — nu me sparie . . . . Ei de voru poté sí in statulu basericescu sí politicescu voru inghesuí totu ómeni dela 1848., séu pre aci'a, despre cari au informatiuni, cá suntu cu sēmtiri de a le lui

¹⁾ V. Scrisórea cu datulu Blasiu 4 Maiu 1858. ²⁾ Scrisórea cu datulu ^{26/14} Apr. 1859. ³⁾ Scrisórea cu datulu Blasiu 6 Februaru 1859.

1848. — Romanii cei de omenia voru fi delaturati! Pâna cându? scie Domnedieu!.. In lume tóte suntu provisorii...¹⁾

Déca n'ar' fi fostu Negrutiu o minte luminata, o anima plina de celea mai nobile sântieminte sí unu omu cu caracteru de otíelu in celea bune, nesmintitu cà nu se dimiteá cu dânsulu atátu in afaceri de unu interesu publicu basericescu câtu sí in celea private la atât'a familiaritate! —

Elu erá fórte neinteresatu pentru sene sí caus'a s'a, nu erá ambitiosu, nu véná dupa demnitati, denunțiându, invinovatîndu sí ineग्रिंदu pre altii, precum inimicii sei au facutu fara sufletu si fara conscientia cu dânsulu!... Precându la anulu 1870, erá propusu in loculu primu la scaunulu episcopescu alu Gherlei, ori-cátu 'lu sfatuira amicii sí barbatii cu pusetiune inalta se mérga la Pest'a in persóna, se-sí âmble de rëndu: nu-lu potura mișcă din Blasiu. — »Nu-mí place ce-mí scrií in epistol'a din 6 Noemvrie (1869), i scrie regretatulu Br. Vasilie Popu²⁾, nu ai dreptu se stai cu mânilu in siöldu, trebue se te mișci, cà de ce suntu mai buni acei'a cari aspiréza — afara de Domni'a T'a — la episcopía, decâtu Domni'a T'a? 'ti-este detori'a a face pasi pe cale onesta, nu cu denunciatiunea altor'a, ci cu presentarea meritelu D.-T'ale la locurile cuvenite; — ce va urmá? e voi'a lui Domnedieu! dar' D.-T'a trebue se-Ti faci detori'a, cà: »qui episcopatum desiderat, bonum opus desiderat,« mișca-te dara, cu atátu mai tare, cà episcopulu de acum, metropolitulu Vancea a datu opiniune buna despre D.-T'a...«

In alta scrisóre,³⁾ dupa-ce se plânge Negrutiu: »cà nu i se prea impare de sinceritatea ómeniloru, cà a pieritu credint'á dintre ómeni«... i rescrie Br. Popu: »... Dîeu n'ar' stricá se víi la Pest'a; vína sí cérca, pentru-cà n'ai dreptu, cându díci cà totu atât'a tí-e; nu e asía, nu e totu atât'a, nu numai cà: »qui desiderat episcopatum etc.,« ci cere sí binele basericeí cá cei destoinici se-si cuprinda loculu, care li se cuvine, se nu ascepte se-i iee altii pre din'ainte, séu se le cada mur'a in gura! Sapienti satis!«

¹⁾ Scrisórea cu datu Valcele (Elópatak) in 19/7 Juliu 1867.

²⁾ Scrisórea dato Pest'a 8 Nov 1869. ³⁾ Pest'a 20. Octob. 1871.

Pre lângá tóte acestea sfaturi binevoitóre nu s'a mișcatu de acasa, dându prin acést'a inimiciloru sei ocașiune cà se póta triumfá asupr'a-i.

e) Negrutiu in familia.

Cumcà regretatulu canonicu Negrutiu: cà profesoru, cà protopopu-parochu, cà scriitoriu, cà romanu intr'adeveru a fostu unulu dintre cei mai distinsi barbati, cari au in-frumsetiatu aceste patru decenii din urma a némului romanu transilvanu, se constata din celea ce s'au insíratu pâna aci in descrierea vietiei dânsului; cu atât'a inse inca nu amu dísu destulu, — càci acestu demnu barbatu a mai avutu sí o alta insusíre frumósá, care insusíre l'au redicatu preste multi, sí care in frumós'a cununa a meritelu s'ale stralucesce cà una pétra scumpa, cà una gema de una valóre nepretíuita.... sí acést'a a fostu: netíermurita s'a iubire catra membrii familiei s'ale!

Cându unu parinte se ingrigíesce de sustíenerea sí crescerea prunciloru sei esíti din cópsele s'ale, cându pentru ajungerea acestui scopu sacrificá totu ce numai i este cu potintia — face bine! dar' acést'a nu-i se póte luá de cev'a meritu deosebitu; càce elu sí-a implinitu numai un'a detorint'á firésca. — Cându inse unu omu 'si sacrificá tóte ale s'ale pentru: frati, sorori, nepoti, nepóte, stranepoti si stranepóte, precum au facutu neuitatulu canonicu Negrutiu, acést'a i se póte cu totu dreptulu atribuí de celu mai mare, de celu mai frumosu meritu ce-sí póte numai câscigá unu moritoriu. — Sí intr'adeveru repausatulu a fostu: celu mai bunu, celu mai caldurosu parinte aloru sei, — in acést'a privint'ia a fostu una raritate, unu unicu in feliulu seu!... Incepéndu dela stramutarea s'a in calitate de protopopu-parochu la Clusiu sí pâna sí-a redatu bunulu sí nobilulu seu sufletu in mânilu Creatoriului, cas'a dânsului nu a fostu góla nice-cându de nepoti, nepóte, stranepoti sí stranepóte, aci nu erá numai unulu câte unulu ci adese câte 3—4 bá sí 8 de-odata. Inceputulu l'a facutu cu fiulu sororei s'ale Anișc'a, (care din urma cá preutésa veduva a locuitu cu fericitulu pâna la incetarea dânsului din viet'ia,) cu Joanu, pe acestu alu seu nepotu, dupa-ce i-au datu crescerea pregatitóre receruta

l'a tramis la academi'a militara din Margburg și Vien'a noua, — dorere inse că junele de cea mai buna speranția, chiar' cându aveá se fia promovatu de ofițiru, a incetatu din viétia, și asia bunulu seu unchiu și parinte crescatoriu nu a avutu parte de a poté ajunge implinirea sperarei, ce și-a fostu pusu in elu, ce'a-ce ar' fi meritatu-o pentru iubirea ce i-au doveditu și pentru sacrificiele ce li-au adusu pentru elu.... Nepotului acestui'a i-au urmatu apoi: Anic'a și Grigorie, orfani remasi dupa fratele seu preotulu Nicolae; cea de-antâiu crescuta, inzeestrata și maritata dupa Petru Vlass'a demnulu de pia memoria protopopu-parochu alu Indolului, ea a repausatu la inceputulu anului alu doile a fericitei s'ale casatorii, ér' cestu din urma Grigorie, se afla astadi cá parochu in Sucuthardu. — Pe unu tîmpu cu acesti'a se aflá in Clusiu, in cas'a bunului unchiu, și nepotulu dînsului Niculae, — fiulu fratelui seu Simionu, — actualulu redactoru și proprietariu in Gherl'a, — și inca alti 5 nepoti, la olalta optu insi. Stramutându-se dela Clusiu cá și canonicu la Blasiu i-au urmatu și nepotii, unulu dupa altulu. Dintre acesti'a, voiu amentí numai pre acei'a, cari se afla inca in viétia și 'mi stuntu și mie cunoscuti. Și anume: pe lângá redactorulu Niculae, fratii lui: Joanu profesor in Blasiu, Susan'a mar. Campianu protopopésa in Elisabetopole, Emilu doctoru de medicina și medicu in Gherl'a, pre cari pre toti i-au crescutu bunulu loru unchiu din midilócele s'ale. Urméza apoi: pruncii sororei s'ale Susan'a preotésa in Nasalu, și anume Emilu Popu adi sub-jude reg. in Alb'a-Juli'a și Anic'a mar. Filipanu adi preotésa in Satulu-nou-sasescu, — mai departe: fetele fratelui seu Parenie, fostu parochu in Sicutardu si fetele unei'a dintre acestea adi tóte bene asiediate s. a. s. a.

Nu s'a multiamitu dara numai cu crescerea și ajutorarea nepotiloru și a nepóteloru, ci netiermurit'a s'a iubire s'a estinsu totu cu asemenea ardóre si asupr'a stranepotiloru și a stranepóteloru, a caroru numeru inca este fórte insemnatu, pe cari inse a-i insirá cu numele nu ni permite cadrulu îngustu alu unei biografii.

De aci se póte usóru pricepe, cá pentru-ce fericitul in Domnulu canonicu Negrutiu nu a lasatu, nu a potutu lasá

capitale insemnate de bani.... Abia tragându-si dela sene a potutu se adune o sumulitia de 4200 fl., din care a facutu una fundatiune misala de 200 fl pentru a se sierbi la baseric'a din satulu seu natalu câte 6 s. liturghii in fie-care anu la anumite díle; și alta fundatiune de 4000 fl. pentru a jutorarea scolariloru lipsiti de medilóce, — care fundatiune s'a dispusu a se administrá asia cá in unu tîmpu anumitu se crésca la sum'a de 50.000 floreni, — impartîndu-se și pâna atunci din ea stipendii pâna la sum'a de 240 fl. pe anu, ér' de-acólea incolo se va poté impartí pe anu câte 2500—3000 fl. — Prelânga tóte acestea inse neuitatulu a moritu cá unulu dintre cei mai bogati ómeni; pentru-cá in acei'a, pe cari i-au crescutu, a lasatu dupa sene unu capitalu viu, unu capitalu plinu de viétia, care va aduce fructe frumóse, fructe beneventate de Domnedíeu basericei, scólei și natiunei române!...

* * *

Asia a fostu canoniculu Joanu Fekete Negrutiu cá protopopu și profesor, cá românu și ruda unu barbatu demnu in fapta și in cuvêntu. — »Preste totu potu díce c'u consciintí'a cea mai curata sufletésca,« — marturisesce insusí in notitiéle s'ale scrise cu puçinu inainte de a-lu coplesí ból'a, care i și ciuntá firulu vietiei, — »cá in tóta viétí'a mea am fostu intru tóte sinceru și dreptu, am lucratu pentru natiune, cleru și baserica, m'am silitu la toti a face bene, incátu potu díce cu cuviosulu Jobu: »Plans'am preste totu nepotinciosulu, si vedíendu omu in necasu am plânsu, ér' cându am asceptatu bunatati, mi-au sositu mai multe reutati!« —

Cându unu moritoriu, dupa o viétia lunga petrecuta in o epoca atátu de agitata, cá regretatulu canonicu Negrutiu, póte face la capetulu cararei s'ale pamentesci cu conscientia curata si liniscita o marturisire cá cea de susu, urmatorii i potemu cu demnitate și cu dreptate strigá:

»Ferice celu ce spune, cându caúta se cobóre
In negrele morminte, l'ai sei buni cunoscuti
Aceste vorbe sânte: ferice celu ce móre
Cu fruntea 'ncununata de stíma si vèrtuti. 1)

1) Bolinteanu.

Annexe.

Cuventulu funebrele

rostitu la inmormentarea Canonicului JOANU FEKETE NEGRUTIU
— prin Dr. Alesandru Gram'a profesore de s. theologia, rectoru
convictului Vanceanu, asesoru consist., protopopu onorariu etc.

»Éta omulu!«

Joanu XIX. v. c. 5.

Unu momentu mai multu decâtu tragicu, unu momentu de o seriositate sânta, trista și estraordinaria este momentulu acest'a pentru noi toti, cari ne-amu adunatu aici in giurulu unei mari vieti stinse, câtu coplesitu de greutate seriositatei acesteia, fie-care in ascunsu 'si siop-tesce animei s'ale: »éta omulu!«, cá si cum fie-care ar voi se dica: omule, coron'a toturoru zidiriloru, unde este poterea, unde tari'a, unde vieti'a, unde frumseti'a t'a? Tóte, tóte s'au inchisu lunei acesteia pentru totu-de-a-un'a in spatiulu celu angustu si intunecosu alu sicriului acestui'a. Privesce la elu!, vedi-te pre tine insu-ti in elu cá intr'o oglinda! si cunoscându-ti trist'a si trecători'a t'a figura, di animei t'ale: anim'a mea, éta omulu!

Stimulatiunea acést'a inse atátu de seriósa este prea amara sufletului nostru, decâtu cá se póta remáne tēmpu indelungatu in midiloculu ei, căce asia este firea sufletului nostru, câtu nice dorere prea multa, nice bucurie prea mare nu este in stare se le supórte, cá precându un'a 'lu innéca, cealalta 'lu nadusiesce. Amu suspinatu in sufletulu nostru,

cându in fața a acestei mari vietii stinse, amu dîsu incetu animei noastre: éta omulu! Inse curîndu dupa ace'a, nepotendu remâne tîmpu indelungatu fația in fația cu unu memento atâtu de elocuentu alu caducitatei vietiei noastre, ne întorcemu privirile éra-si spre lumea acést'a, ce atât'a ne insîéla cu dulcetîele sí frumsetîele ei, ce se amarescu sí se vescedîescu asîa de iute.

Sî ce vedemu noi acumu? Óre intorcîndu-ne dela vietî'a acést'a mare, inse stinsa, éra-si spre lume, potemu noi scapá de viersulu acel'a tristu, ce atâtu de tare ni-a facutu pre noi atenti la ace'a, cumcà cátu de trecutória este vietî'a nóstra cu tóte bunatáfile lumesci, ce ne incungiura? Nu numai cà nu potemu scapá, fara viersulu acel'a tristu ni striga acumu sí cu mai mare taria: omule déca este dreptu, cà lumea acést'a este asîa de mare, cátu nu este ochiu omenescu, care se-o póta vedé intréga; déca este dreptu ace'a, cà lumea acést'a este asîa de frumósa sí minunata, cátu profetulu uitându-se la ea rapitu de mirare, nu a potutu díce alt'a decátu: »cátu suntu de minunate lucrurile t'ale Dómnne, tóte intru întieptiune le-ai facutu.«¹⁾ Déca e dreptu sí adevératu, cà lumea acést'a atâtu de admirabila in marimea, sí atâtu de minunata in frumsetî'a ei, numai pentru noi pentru ómeni este facuta; déca e dreptu sí adevératu, cà dupa-ce a zîditu Domnedîeu tóte lucrurile din lume, sí uitându-se la ele a vedîutu, cumcà tóte suntu bune, inse inca i lipsesce acel'a, care cu toiagulu mintei s'ale se le domnésca pre tóte, din care cauza a dísu: »se facemu omu dupa tipulu sí asemenarea nóstra«²⁾ cá se domnésca preste tóte! Déca tóte aceste suntu adevérate, sí nu me indoiescu, cumcà toti le tiéneti de adevérate, atunci cu dreptu cuvîntu se intréba omulu: cum se póte ace'a, cà in tóta lumea acést'a este unu rîndu asîa frumosu sí asîa demnu de miratu in tóte lucrurile, cátu tóte 'si urméza cursulu loru neratacitu asîa de regulatu fara dé a se abate in drépt'a séu in stêng'a, inainte séu in dereptu, vietî'a omului inse, in care sí-a pusu Domnedîeu tipulu sí asemenarea s'a, curge asîa neregulatu, acum in

1) Ps. 103, 24. — 2) Fac. I, 26.

o parte, acum in alt'a, cá sí valurile marei, cari acum se rostogolescu sí pravalescu dela apusu spre resaritu, acum dela média-dî spre média-nópte, dupa cum sufla vîntulu? Cà, au vedîut'a cinev'a vre-odata se resara sórele la apusu sí se apuna la resaritu? De securu cà nu! Nu, càce de 7000 de ani sórele nu nu-si gresîesce cursulu seu. Resare cându sí unde se cuvine, sí apune candu sí unde se cuvine, fara de a întârdiá sí a gresí nice baremi unu minutu, càce »sórele sí-a cunoscutu apusulu seu, pusa-i intunerecu sí s'a facutu nópte,«¹⁾ díce psalmistulu.) — Sórele vietiei noastre inse — déca este iertatu a asemená vietî'a nóstra cea misera cu sórele — la unii le apune, cându resare, sí auror'a demanetiei li este totu odata sí murgitului serei, cátu pre dreptulu póte întrebá cu curiosulu Jobu: »mânile t'ale Dómnne m'au facutu sí m'au zîditu, sí dupa ace'a asîa curîndu intorcîndu-te m'ai batutu.«²⁾ La altulu sórele vietiei i apune in midîloculu dílei, sí i cade róa ce'a de séra, atunci cându sórele ardîndu mai tare, ar' trebui se-o usce, — cá se nu mai dícu nimicu despre acei'a la cari léganulu celu de-antâiu li este mormêntulu. Sí Dómnne cátu de puçini suntu acei'a, lá cari se le apuna sórele târdîu sér'a cându e legea; sí inca sí atunci nu li apune asîa linu, cá sórele depre ceriu, care fara sgotu se pléca numai frumosu dupa dealu sí dispare, ci li apune numai intre vaiete, suspine sí doreri, soçii cei nedespartîti ai betranetîeloru, càce: »dílele omului 70 séu 80 de ani, éra ce e mai multu decátu acestea necasu sí dorere este,«³⁾ díce întieptulu imperatu Davidu. — Firulu de érba sí flórea câmpului fara a-i spune nimene, cresce, inverdîesce sí infloresce la tîmpulu seu, sí in ace'a-si locu, unde a resaritu, se sí vescedîesce, cátu loculu nascerei i este sí loculu mormêntului. Care omu inse póte se scie inainte, cà óre vescedîseva cá flórea dupa-ce sí-a produsu fructulu seu, sí óre nu se va vescedî atunci, cându ar' trebui se inflorésca? Care omu póte se scie inainte loculu, unde va mori, sí despre câti nu póte se díca classiculu poetu latinu :

»O nimium pelago confise coeloque sereno,
Nudus in ignota Palinure jacebis arena.«

1) Ps. 103, 19 sí 20. — 2) Job. X. 8. — 3) Ps. 89, 10.

Se spuna drumurile câtî au moritu pre ele, se spuna marea, pre câtî a inghitîtu, se spuna fiérelle muntîloru sî a paduriloru, pre câtî au sfârticatu, se spuna câmpurile de bataie, la câte mîi sî mîi de ómeni nu li-au fostu éle patulu de mórte, se spuna intregu paméntulu, pre câtî nu a primitu elu in sênulu seu, departe, departe de loculu unde au vedîutu mai antâiu lumin'a dîlei sî au resuflatu mai antâiu aerulu vietîei, si apoi atunci, dar' numai atunci vomu vedé, cà intregu paméntulu este cintirimulu celu mare alu neamului omenescu.

Dar' nu este destulu numai atât'a, nu este destulu, cà cademu la paméntu fara de nice o regula, cei mai multi in reversatulu dîoriloru, in demanétî'a vietîei, mai puçini la midîloculu dîlei, sî numai de totu puçinu in sér'a vietîei, câtu cu dreptu cuvéntu potemu dice, cà mórtea chiar' cu atât'a neindurare lovesce in celu ténaru cá sî in celu betrânu; nu este destulu cà pre unulu 'lu lovesce in casa, pre altulu afara, pre unulu in apa, pre altulu pre uscatu, pre altulu unde póte mai puçinu a cugetatu in tóta vietî'a, câtu éra-si potemu dice, cà omulu este numai in unu locu, mórtea inse este pretotindenea. Tóte aceste nu suntu destulu, ci cá neregularitatea se fia sî mai mare, vietî'a nóstra atât'a este de deosebita a unui'a de a altui'a, câtu i vine omului se întrebe: Dómne au pus'ai tu numai o cale vietîei nóstre, séu dóra 10, séu 100, séu 1000 de cài, séu dóra ai lasatu, cá ursit'a cea órba se puna cale vietîei nóstre, »tu care sî in mare ai pusu cale, sî in valurile ei carare neratacita.«¹⁾

Unulu in tóta vietî'a lui nu cunósce decátu indestulire, placere, desfetare, bucuria sî prisosintîa in tóte, câtu farmecatu de dulcétî'a loru cu îngâmfare se intréba: »ce am trebuitu se facu sufletului meu, sî nu i-am facutu lui?«²⁾ Altulu decum se nasce, pâna móre, nu gusta decátu din paharulu celu amar alu lipsei, dorerei, intristarei, a suspinului sî a suferintîei, câtu curmatu sub sarcin'a loru cea grea sî apesatória striga din adênculu animei: »destulu se fia Dómne, ia sufletulu meu la tine!«³⁾

¹⁾ Prov. 8, 29. — ²⁾ Is. 5, 4. — ³⁾ Imp. III. 19, 4.

Ma de multe-ori asîa de iute se invérte rôt'a norocului, câtu celu ce ieri a potutu díce cu avutulu din sânt'a Evangelia: »suflete alu meu, bé, mânca sî te desfetéza!«¹⁾ astadi 'lu audîmu vaetându-se cu dreptulu Jobu: »piéra dîu'a in carea m'am nascutu, sî nóptea in carea s'a dîsu: conceputus'a! pentru-ce nu am moritu in pântece, sî dupa-ce am esítu din pântece, de ce nu am pieritu; pentru-ce m'a tíenutu mai'ca pre genunche, sî pentru ce am suptu títlele ei, cà acum dormindu a-si tacé, sî in somnulu meu m'asi odichní!«²⁾

Sî inca sî mai multu! Câtî ómeni nu trebuescu se platésca tributulu celu atâtu de amar alu mortîei chiar' atunci cându dupa unu síru lungu de suferintîe li se deschide dejá prospectulu la un'a vietîa liniscita sî unu venitoriu placutu chiar' cá sî corabierulu celu nefericitu, care nu piere in vastulu marei, ci cându dupa multe nopti fara somnu sî linisce, dupa multe díle cu lipse sî cu ostenele, in urma ajunge la tíermuri, atunci se impedece sî cade in mare sî se innéca, sî cu elu totu venitoriulu celu frumosu, la care atâtu de multu a fostu asudatu dispare cá unu fenomenu in aeru, cá unu fulgeru in nori.

Nu mai dícu nimicu, tristi ascultatori, depre ace'a, cum cei rei in lume tare desu se desfetéza, éra cei buni tare desu plângu sî suferu, cá sî cum reulu ar' fi res lata pentru bine sî binele pentru reu. — Numai dícu nemicu despre ace'a, cum ide'a mortîei, carea intre tóte fientîele vedîute, numai noi o avemu, este in stare se ni amarésca vietî'a chiar' sî atunci, cându amu avé totu binele, ce-lu póte oférí lumea acést'a. Numai dícu nemic'a despre ace'a, cu câtu amaratiune sî de multe-ori cu câtu suferintîa se desparte sufletulu nostru de trupu »tantum est enim animi corporisque dulce consortium.« Nu mai dícu ne-elicu despre tóte aceste, càce sî din aceste puçine, câte mamu adusu, v'ati potutu convinge, cà precându in intréga lumea vedemu, cà domnesce o regula, o lege pre carea o tíénu tóte, sórele lun'a sî stelele, dîu'a sî nóptea, érb'a sî

¹⁾ Luc'a 12, 19. — ²⁾ Job. 3, 3 si 11 urm.

frundî'a, pre atunci in viéti'a nóstra tóte se paru, cà suntu întórse, tóte se paru cà suntu fara regula, sí supuse negrei, tristei sí neinduratei ursite, cá sí cum noi coron'a zidiriloru, noi domnitorii tuturoru, noi tipulu sí asemenarea lui Domnedîeu amu fi obiectulu celu mai urgisitu alu lui.

Astu-feliu standu lucrulu in faci'a neregularitatei acesteia a vietiei nóstre, pre dreptulu ne intrebamu: Dómnne! ce taina póte se fia acést'a? Óre este cu potintîa, cá noi, pentru cari insu-si Fiiulu lui Domnedîeu sí-a versatu sângele, se fimu obiectulu celu mai urgisitu alu lui?

Inse nu, tristi ascultatori! Acést'a nu o potemu díce despre Domnedîeu, despre care díce întieptulu imperatu: »tóte le iubesci Dómnne! câte suntu, sí nemîc'a nu uresci, din câte le-ai facutu, căce cum ar' póte fi cev'a, ce tu nu voiesci sí cum ar' poté stá cev'a, ce tu nu ai chiamatu!?»¹⁾ Sí cum amu sí obiectulu presupune despre Domnedîeu, cá noi se-i fimu obiectulu celu mai urgisitu, cându elu atát'a ni-a iubit, cátu sí pre Fiiulu seu unulu nascutu l'a datu mórtei pentru noi. Sí viéti'a nóstra asîa de neregulata cum ni se pare nóue dupa modulu peceperii nóstre, Domnedîeu a voítu sí a indreptat'o asîa cum este, sí déca nóue cu mintea nóstra cea marginita ni se pare asîa de neregulata, atunci de securu a facut'o acést'a spre binele nostru, a facut'o acést'a, cá noi se vedemu sí se ne convingemu, cà viéti'a nóstra nu se gata cu întrarea in morméntu, ci ór'a mortii nóstre este ór'a nascerei spre o alta viéti'a fara capetu. Cà e cu nepotintîa, cá lucrurile cele de puçinu pretiu, cari nu sciu atát'a baremi despre şine, cà esistu sí ele in lume, se aiba tóte in Admirá destulu, sí numai singuru viéti'a omului, a omului a carui sufletu nu-lu póte pretiui lumea intréga se nu aiba nici o regula statornica sí nice o lege necalcata. Numai omulu sênguru intre tóte fientiele vedîute este nemoritoriu. Singuru viéti'a cea pamentésca a omului este de abia inceputulu unei alte vietii fara capetu. Nu e dar' mirare cà noi vedîndu numai inceputulu ei, idea clara despre

¹⁾ In. 37, 12.

ea sí legile ei nu ni potemu face. Càce óre pentru-ce tóte lucrurile vedîute din lume 'si urméza cursulu lorú asîa regulatu, cátu pre minutu potemu scí inainte chiar' sí sórele sí lun'a cându se intuneca? Pentru-cà viéti'a lorú se gata in lumea acést'a? Pentru-ce inse viéti'a omului curge asîa de neregulatu, cátu nice de dîu'a de mâne nu potemu scí inainte nemicu, cà óre esistava, séu va fi stinsa? Pentru-cà viéti'a nóstra nu se gata in lumea acést'a; pentru-cà in viéti'a acést'a noi vedemu numai seménti'a, arborele inse sí fructele suntu in cealalta lume; pentru-cà in lumea acést'a vedemu numai tremurarile cele pentru ochi fara de nice o regula ale córdei, tonurile cele frumóse, tonurile cele armoniósse, tonurile cele pline de melodíe, ce le dáu córdele mişcate trecu preste capulu nostru, sí nu se audu sí nu resuna decâtu in cealalta lume.

La lumin'a credintiei acesteia tóte se schimba sí iau o alta faci'a, sí in loculu disordinei, ce atát'a ne turbura, vedemu ordinea sí regul'a cea mai frumósa, démna de coron'a fapturiloru. Ma la lumin'a credintiei acesteia ins'asi mórtea cu florii ei devine numai capetulu unei inchisori, depunerea de pre umeri a unei sarcini grele sí liberarea din ruinele unei case ce cade, cadavrulu nostru se preface in sementîa, pamentulu ce ne acopere se preface in pantece de maica, éra sicriulu in luntrea ce ne trece la o alta viéti'a, la viéti'a ace'a, despre care díce s. Apostolu Paulu: »cà ochi de omu n'au vedîutu, urechi de omu n'au audîtu sí la anim'a omului n'au strabatutu cé a preparatu Domnedîeu celoru ce-lu iubescu pre elu;»¹⁾ éra sufletulu nostru plinu de credintia acést'a in ór'a mortiei cuprinsu de o ilaritate sánta se inaltia ca- tra ceriu cá o pasere in aur'a primaverei cantandu: »binecuventa suflete alu meu pre Domnulu sí tóte cele din launtrulu meu numele celu sântu alu lui! binecuventa suflete alu meu pre Domnulu sí nu uitá tóte binefacerile lui! binecuventa suflete alu meu pre Domnulu, care iérta tóte reutatile t'ale, care vindeca tóte nepotintiele t'ale, care mântue viéti'a t'a de perire, care imple tóte dorintiele t'ale de

¹⁾ I. Cor. II. 9.

bunatati și care te incununéza cu gratia și cu îndurari, și te duce din marire în marire!»¹⁾

În credința acest'a, ce atât de afundă schimbă întreaga față a cea tristă a lumii acesteia, precum cu pietate sperăm în Domnul, după lungi și grele suferințe Repausatul în Domnul lasându în sicriul acest'a spre a se da pământului totu ce a avut morituriu, pre brațele angerilor a sborat în sinurile Tatalui nostru celui ceresc. Și câte've liniaminte numai din viața lui cea plină de activitate și de vîrteți ne voru aretă, credu, atât'a câtă potemu noi judecă că ómeni marginiti, că pre candu noi versamu lacrimi în gîrurul trupului seu celui recitu, pre atunci sufletulu lui a intratu dejá în resplăta și fericirea ace'a, despre carea dîce unu s. Parente, că unu singuru picuru din ea ar' fi în stare se indulcésca totu amarulu lumii acesteia.

Repausatulu în Domnul Ioanu Fekete Negrutiu Canonicu Lectoru alu Catedralei Metropolitane de Alb'a-Julii a fû nascutu în comun'a Sucutardu din Comitatulu Dobacei în 27 Ianuariu 1817 la olalta inca cu unu frate gemenu cu numele Vasiliu, care inse a moritu la trei septemâni după nascere. Parintele seu parochu gr. cat. în ace'a-si comuna, că barbatu inteligentu și fora de ace'a mișcatu de aplicările cele bune ale micului Ioanu, la anulu 1825 în etate de 8 ani 'lu duse la Cluși, unde absolvându cu succesu eminentu scólele normali, trecu la scólele din Blasiu, la cari și atunci că și astadi alergă tinerimea româna însetata de sciința din tóte părțile, și aici 'si termină studiile gimnasiale, filosofice și teologice cu atât'a succesu, cu atât'a multumire a mai marilor și cu atât'a îndreptare la speranțele cele mai frumoșe în venitoriu, câtă nemijlocitu după absolvarea loră și ordinarea de preotu, de pre banca fû vrednicu a se sú pre catedra, și din discipulu a deveni magistru, propunendu începundu dela anulu 1842 în gimnasiulu nostru mai antâiu gramatic'a și apoi fisic'a pâna la anulu 1847, cându că pre unu barbatu dejá, care dadu-se semnele cele mai evidenti de talentu, de

¹⁾ Ps. 102, 1 și urm.

zelu, de activitate de resemnatiune și de caracteru, pietate și religiozitate fericitul Episcopu de atunci Ioanu cându've Leményi 'lu-denumi de parochu și protopopu alu parohiei și tractului Clușului. — Se spuna totu clerulu și poporulu parohiei și alu tractului Clușului, care l'au cunoscutu pre adormitul în Domnul și cari 'si mai aducu aminte de densulu, cine eră mai respectatu, cine mai pretiuitu, și mai pre susu de tóte, cine mai iubitú cá elu, câtă la anulu 1862 fiindu alesu canonicu cancelariu alu Catedralei Metropolitane din Blasiu și trebuindu acum a se despartí de turm'a s'a, cându si-a luatú în s. baserica remasu bunu de la poporulu seu, n'a remasu o față neudata de lacrimi și intrég'a parochia vedîndu că o parascesce, se sêmțiá cá o naie, ce si-a pierdutú conducatoriulu, cá unu orfanu, ce si-a pierdutú parentele. — Unde te duci? Pentru-ce ne parascesci parentele nostru celu bunu? Ce va fi cu noi? Ce vomu face noi fora de tine? i strigáu cu totii. Căci ducundu-te tu, seracii 'si pierdu ajutoriulu, veduvele 'si pierdu spriginitoriulu, asupritii mangaitoriulu, tinerimea conducatoriulu și întreaga comunitatea politica a Clușului fora deosebire de limba și credința 'si pierde în tine esemplariulu celu mai frumosu de umanitate și filantropia! — Și cum se nu fia graitu poporulu ast'feliu, candu în tempulu de 15 ani, câtă a funcționatu elu cá pastoriu, cas'a lui a fostu asilulu tuturoru celoru ce plângu, éra elu pastoriu, parente, mangaitoriu, sfatuitoriu și ajutoriulu tuturoru celoru asupriti și necagiti. Ma prevedinti'a domnedieésca a voiitu, cá elu se fia parentele poporului seu chiar' și în timpurile cele mișcate și grele din 1848, candu a trebuitu se suferé fôrte multu aperiându-si poporulu seu, care inca suferiá cá și elu, așa câtă si elu în midiloculu suferințelorú s'ale și ale poporului seu a potutu dîce cu s. Apostolu Paulu: »cá eu m'a m restignitu lumii și lumea mie.«

Îndata-ce inse la anulu 1862 s'a asiediatu în Blasiu ocupându-si postulu celu nou de canonicu, numai decátu a fostu recunoscutu de mai marii sei cá unu barbatu, care este în stare a desfasîurá zelu și activitate pre diverse terenuri, și inca în tóte spre cea mai deplina multumire și satisfaciune a tuturoru. Din care cauza curundu după sosirea s'a în Blasiu fû numitu Secretariu Metropolitanu.

sî Canonicu a latere lângă fericitul Metropolitu de pînă aducere amînte Siulutiu, de Protopopu alu Blasiului de Directoru alu institului preparandialu, alu scóleloru normali sî a celei de fetitie, Presîedinte alu Comisiunei scolastice sî Inspectoru alu tuturor scóleloru din Archidieceasa, de cari tóte numai atunci a abdîsu, cându poterile fizice incepura a i-se plecá spre apunere curmate sî ostenite de lucrulu celu greu sî indelungatu. — Cauté ori sî cine archivu archidiecesanu sî alu celorualte dicasterie din Blasiu sî se va mirá de atát'a activitate in un'a singura viétia de omu, câtu de s'a implinitu vre-odata la cinev'a, atunci la elu de securu cá s'a implinitu dîs'a latinului: »nulla dies sine linea.«

Cine ar' mai cugetá inse, cumcà in midîloculu unei activitati atátu de multifarie sî incordate in oficiele, ce le-a portatu, i-a mai potutu remané tempu sî pentru activitate literaria? Sî totusi asîa s'a intemplat. Zelulu lui pentru inaintarea binelui basericei sî a natiunei a fostu atátu de mare, câtu órele libere, ce i le lasáu oficiele cele multe sî grele, le-a intrebuintiatu spre implerea lacuneloru literarie ale poporului nostru. Ast'feliu elu a fostu celu de-antâiu ce a scrisu »Gramatic'a limbei române« in limb'a unгурésca, care in scurtu tîmpu a vedîutu patru editiuni. Elu a fostu celu de-antâiu care a scrisu Aritmetica pentru scólele poporale române. Sî totu asemenea Catechismu, Istoria biblica, sî Abcdariu cu litere latine pentru acele-si scóle, de cari s'a interesatu atátu de multu sî pre cari le-a imbraçisiatu cu atát'a caldura pâna la mórte.

Ma sî viétia civila sî terenulu celu spinosu sî puçinu multumitoriu alu politicea a aflatu in elu cultivatoriulu sî gradinariulu celu de o diligintia rara printre moritori, — càce la anulu 1847 fû numitu din partea cesaro-regescului guvernului transilvanu revisoriu alu cartîloru române; la 1863 fû alesu deputatu alu cercului Gilòu la diet'a provinciala din Sibiu, sî totu in acelu anu ablegatu alu consiliului imperialu din Vien'a, in cari credintiosu tronului sî patriei sî zelosu aperiatoriu alu basericei sî alu natiunei, cu deplina onóre a percursu sî calea cea grea, ce i s'a deschisu prin oficiele aceste nóue cari sî numai ele singure fara de **altele** poftescu o abnegatiune eroica.

Óre, tristi ascultatori, nu ar' fi vîrtutîle aceste publice de ajunsu pentru ori sî cine, cá intre moritori se-i asecureze nemorirea, éra inaintea tronului cerescu se-lu faca, câtu cu fruntea deschisa se póta díce: »Domne 5 talanti mi-ai datu, éta am agonisitu cu ei alti 5 talanti!«

Inse vîrtutîle lui private sî casnice nu suntu intru nemicu mai puçinu stralucite cá cele publice. Sî óre pre carea din aceste se-o amintescu? Sî óre nu voiu gresî amintindu pre un'a sî omitiéndu pre alt'a? Óre se amintescu despre zelulu, cu care cercá cas'a Domnului implorándu dela Elu ajutoriu sî binecuvéntare preste ostenelele s'ale cá semênatoriulu preste seménaturile s'ale? câtu la Pascile cele din urma, la cari a mai potutu esi afara din casa, neajutándulu poterile spre a poté concelebrá, in díori de dí de abia mişcándu-se totusi a luat parte la ceremoni'a cea frumoasa a inviarei Domnului cântándu marire sî lauda lui Christosu celui iniatu din morti, cá-sî cum ar' fi voitu a díce: — Domnedieulu meu! acést'a este pentru ultim'a óra, cá mai laudu inviarea t'a pre paméntu, sî cându o voiu mai laudá, atunci o voiu laudá la olalta cu santii sî cu ángerii in locasiurile t'ale cele ceresci vedîendu glori'a t'a façia in façia!? — Nu voiu mai amintí nemicu despre vîrtutea acést'a, ci voiu trece la alt'a, ce este inca sî mai rara printre moritori.

De 81 de ani esista Capitulu acest'a, sî in intervalulu acest'a lungu cu greu va fi fostu sicriulu unui Canonicu incungîuratu de atát'a nepoti, sî inca toti crescuti de dînsulu, cum vedemu incungîuratu sicriulu adormitului in Domnulu, care consangeniloru sei nu li-a fostu numai frate séu unchiu, consangénu séu afinu, ci adevératu parinte, câtu in midîloculu loru chiar' cá sî unu parinte ar' fi potutu díce: »éta eu sî pruncii, cari mi i-a datu mie Domnulu!« Nu este un'a singura chiamare de viétia, in carea se nu fi crescutu nepoti de ai sei. La altariulu Domnului a crescutu preoti, pre catedra a crescutu profesori, in armata ostasi, in viétia statului judecatori, in grigi'a trupureloru a crescutu medici, in viétia cetatienésca a crescutu maiestrii, sî in cea rurala economi, câtu numerulu

celoru crescuti de dânsulu se urca la 30, éra noi pre drep-
tulu potemu dîce despre elu, cà de-sî fara familia totusî
a crescutu copii câtu sî 10 parinti de familie.

Sî lucru de miratu! Pre lînga tôte aceste sî pre
straini pre toti fara deosebire i-a imbraşiatu cu iubire sî
nu li intindeá mân'a, de numai spre a-i ajutá! Se spuna
tinerii cei multi lipsiti de midilóce, se spuna serácii din
Clusîu sî din Blasîu si depre aire, cari l'au cunoscutu, se
spuna veduvele, se spuna caletorii, se spuna strainii, de a
esîtu cinev'a vre-odata nemângaiatu din cas'a lui, câtu cu
dreptu cuvêntu potemu dîce, cà binefacerea sî ajutarea i-a
fostu nutrementulu sî pânea de tôte dîlele, aerulu fara de
care nu poteá traí, lumin'a fara de care viétî'a i s'ar' fi
stinsu. — Toti cari l'au cunoscutu, voru fi de securu de
acordu cu mine, cà déca ar' fi fostu se aléga între a i-se
luá viétî'a, séu a pierde posibilitatea de a face bine, atunci
ar' fi respunsu: Dómne! séu a face bine séu a morí!

Ma dânsulu, care in viétî'a a impartitu totu seraciloru,
nepotiloru sî tineriloru lipsiti de midilóce, nice la mórte nu
sî-a uitatu de ei, ci totu ce a avutu, a lasatu acestor'a in-
fiintîându pre lînga ace'a sî o fundatiune de 4000 fl. v. a.
pentru stipendie la tenerimea studiósá, ce se póte activá
cu inceputulu anului scolasticu mai de-aprópe.

Pentru ace'a cutezu a dîce, cà este raru moritoriulu
acel'a, care se inchida in sicriulu seu atâte simpatii cá ador-
mitulu in Domnulu, care de securu la dîu'a judecatei din
urma cându Mântuitoriulu va dîce celoru de-a drépt'a:
»Veniti benecuventatii Parintelui meu, de
mosceniti imperatî'a carea e gatita voue dela
intemeierea lumii, cà flamendu am fostu sî m'ati
saturatu, golu am fostu sî m'ati imbracatu, mor-
bosu sî m'ati cercetatu!» nu va avé lipsa se respunda:
»Dómne cându te-am vedîutu flamêndu sî te-am
saturatu, golu sî te-am imbracatu, bolnavu sî
te-am cercetatu?» nu va avé dîcu lipsa se dîca
cuvintele aceste, càci voru vorbí pentru dânsulu seracii cei
multi, ce i-a saturatu, golii cei multi, ce i-a imbracatu,
morbosii cei multi ce, i-a cercetatu, asupritii cei multi, ce
i-a mîngaiatu, sî toti cei ce in o viétî'a de 71 de ani s'au
impartasîtu in binefacerele lui.

Sî éta barbatulu acest'a incununatu cu atâte merite,
infrumsetiatu cu atâte vîrtuti sî deplânsu de o asîa mul-
tîme de ómeni, barbatulu acest'a astadi nu mai este. Su-
fletulu lui s'a dusu la Domnedîeu, trupulu lui se gata se
între in pamentu, — suvenirulu lui inse va remâné cu noi
totu-de-a-un'a, sî nice negur'a departarei, nice valurile tem-
pului nu voru fi in stare a-lu sterge din anim'a toturoru
celoru ce l'au cunoscutu.

Inainte de a plecá inse pre drumulu depre care pâna la
invierea mortiloru nu mai este re'ntórcere reculegîndu-si inca
odata poterile stóirse de suferintie, prin slabele mele cuvinte,
se adreséza mai pre urma cu unu cuvêntu de remasu
bunu catra acei'a, cu cari a petrecutu la olalta in viétî'a.
Sî in specie

Plinu de o adûnca reverintî'a se întórcé mai antáiu
catra Escellentî'a S'a Prea Santítulu Domnu Metropolitu
Dr. Joanu Vancea de Butés'a sî dîce:

Escellentî'a Vóstra! De 19 ani servescu la altariulu
Domnului coasistându Escellentiei Vóstre! De 19 ani am
fostu totu-de-a-un'a gat'a cu puçinele miele poteri a usurá
sarcin'a cea grea de pre umerii Escellentiei Vóstre! — As-
cultarea sî supunerea canonica façia cu Escellentî'a Vóstra
mi-a jacutu totu-de-a-un'a la anima cá lumin'a ochiloru.
— Adêncu am sêmîtitu dorerea, cà in anii cei din urma
apesatu greu de suferintiele morbului meu, nu V'am mai
potutu pune la dispuçetiune puçinele miele poteri. Nobi-
litatea animei Escellentiei Vóstre inse credu, cà me vá scusá
pentru acést'a, càci nu lips'a de vointî'a, ci nepotintî'a a
fostu caus'a. Inse déca atunci, cându V'am potutu ajutá, din
debilitate omenésca séu din nebagare de séma V'am gresitu
séu V'am amarítu vre-odata, sarutându-Ve pentru ultim'a
óra santít'a drépta, Ve rogu, cá se mæ iertati, sî se bine-
cuvêntati remasîtiiele miele pamêntesci, cá se se întórcá
dupa voi'a lui Domnedîeu éراسi in pamêntu, din care a
fostu luat, asecurându-Ve totu-de-odata, cà in mine de
astadi incolo veti avé nu mai multu la altariulu Domnului,
ci inaintea tronului Lui celui prea inaltu unu rogatoriu
neincetatu!

Se adreséza apoi catra Prea Veneratulu Capitulu Me-
tropolitanu cu cuvintele: 26 de ani am fostu membru alu

venerandei acestei corporatiuni. Multi dintre consozii miei au parasitu lumea inca inainte de mine, si éta astadi trebue se Ve parasescu si eu. — La olalta am servitu la altariulu Domnului, la olalta am ajutatu pre archipastoriulu nostru cu consiliulu si cu fapt'a in guvernarea provinciei acestei'a atatu de estinse. In unu contactu atatu de intimu mi-a fostu cu nepotintia pote a nu ve fi vatematu vre-odata. De s'a intemplatu acest'a, atunci fiti securi, ca nu s'a intemplatu decatu din slabitiune omenesca, la carea toti suntemu supusi. Rogu-ve se me iertati ca pre unu frate, ce va iubitu si va stimatu, si in rogatiunile vostre nu ve uitati a Ve aduce aminte de mine.

Se intorce apoi cu viersulu innecatu de suspine catra iubit'a s'a sora Dómn'a veduva preotésa An'a Dulogu nascuta Fekete Negrutiu si dice: — Multu iubit'a mea sora! Ce ar' fi fostu de mine in anii cesti din urma, anii suferintieloru miele, deca nu te aveam pre tine? — Ce ar' fi fostu de mine in morbulu celu greu si indelungatu, deca tu nu erai langa mine? — Tu ai fostu unu adeveratu martiru langa mine, catu nu sciu ore a cui suferintia a fostu mai grea, a mea a celui morbosu, séu a t'a, care m'ai grigitu pre mine! 41 de ani ai fostu tu angerulu pazitoriu alu vietiei si casei miele, si ti-ai espusu si vietia t'a pentru mine! Cu ce-ti voiu resplati tie? In lumea acest'a nice nu-ti mai potu resplati, caci eu acumu me ducu din ea. 'Ti voiu resplati inse in ce'alalta lume, unde in continuu voiu roga pre Domnedieu, ca se-ti resplatesca elu oste-nelele t'ale cele multe pentru mine; si de ti-am gresitu vre-odata mai cu sema in suferintiele miele, te rogu, se ierti pre fratele teu, era nepotiloru miei celoru multi, ce i-am crescutu la olalta cu tine, te rogu se le fi si de aci incolo mama adeverata. Remasu bunu pentru ultim'a ora, multu iubit'a mea sora!

Remasu bunu! iubitul meu frate Simeonu si iubit'a mea sora Susana, cari de si nu a-ti fostu langa mine, totusi a-ti luat parte in anima la suferintiele miele!

Remasu bunu iubirii miei nepoti, Nicolae Fekete Negrutiu preotu archidiecesanu si asesoru alu Consistoriulu Gherlanu, Susan'a Câmpianu nascuta Fekete Negrutiu

cu soçulu seu Stefanu Câmpianu parochu si protopopu alu Elisabetopolei, Joanu Fekete Negrutiu professoru cu soçi'a s'a Leontin'a Cristianu, Dr. Emilu Fekete Negrutiu medicu practicu cu soçi'a s'a Otili'a Puşcariu, Josifu Fekete Negrutiu cu soçi'a s'a, Emiliu Popu subjude regiu cu soçi'a s'a, Anna Filipanu n. Popu cu soçulu seu, si voi toti cei'alalti multime de nepoti si nepote — moscenirea mea se Ve fia iubirea lui Domnedieu si a neamului vostru! Aduceti-ve amente de mine in rogatiunile vostre, grigiti in lips'a mea de mam'a vostra, sor'a mea Ann'a si Ve iubiti unulu pre altulu, cum v'am iubitu si eu pre voi!

Remasu bunu Multu onoratu Corpu profesoralu dela tote institutele de invetiamentu din Blasiu!

Remasu bunu Cleru si poporu alu tractulu Clusului, si poporulu meu credintiosu din parochia Clusiu, in midiloculu caror'a mi-am petrecutu cea mai frumoasa parte a vietiei si cari si acum, prin cate o cununa depusa pre osamintele mele, v'ati aretatu iubirea facia de mine. reprezentandu-ve inca prin doi barbati prea demni — vechiulu meu amicu Magnificulu domnu Ladislau Vajda secretariu gubernialu in pensiune si zelosulu preotu On. domnu Vasiliu Podoba, caror'a prin acest'a Vi si aducu adenca mea multiumita.

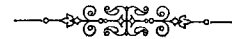
Remasu bunu Prea-Veneratu Capitulu Episcopescu de Gherl'a, care din iubire si stima m'ai alesu de Asessoru alu Consistoriulu Gherlanu, si acumu ai participatu la inmormentarea mea prin membrulu teu celu mai iubitu Reverendissimulu domnu Canonicu Vasiliu Popu, in tîmpu de cercare patronu marinimosu alu familiei miele.

Remasu bunu locuitori ai acestui opidu, la cari usia mea V'a fostu deschisa totu-de-a-un'a!

Remasu bunu seraci, lipsiti, asupriti, straini si caletori din tote anghiuirile tiei, cari a-ti fostu mangaiati si adapostiti la casa mea!

Remasu bunu intregu stimatu publicu adunatu la ceremoni'a acest'a trista a inmormentarei miele!

Darulu Domnului Nostru Isusu Christosu si iubirea lui Domnedieu Tatalu si impartasirea Spiritului Santu se fia cu voi cu toti. Aminu.

Inmormântarea canonicului
Joanu Fekete Negrutiu.

(Estrasu. *)

Scirea trista cumcã Canoniculu Joanu Fekete Negrutiu a repausatu la 2 óre nóptea, se respandì cá fulgerulu in díorile dilei de 4 Decemvre a. c.; si inca nu apucã a se face bene diua cându ogrãd'a locuintiei dënsului se implù de o multime de ómeni, din tóte clasele si de tóte stãrile, cari alergarã acolo spre a sè convinge in persóna cà óre intru-adeveru se se fi stinsu o viétiã atãtu de abundanta in fapte maretie, nobile si generose; si la departare unulu fiecarele rostiã cuvinte: de benecuventare a amentirei aceluia ce »multu bine a facutu cãtu a traitu.«

Trupulu defunctului erã asediatu pre unu catafalcu imbracatu in negru in unu sicriu de metalu bogatu ornatu. Pre sicriu erã depuse mai multe cununi, dreptu semnu de iubire, stima si recunoscintia din partea celoru mai de-aprópe ai repausatului. Dintre acestea amentim pe urmatóriele, a caroru inscriptiuni ni-au succesu a ni le insemná asié in graba:

1. »Canonicului Joanu F. Negrutiu Neuitatului seu fostu protopopu.« — Clerulu si poporulu romãnu din Tractulu Clusiuului. 4/12. 1888.

2. »Canonicului Joanu F. Negrutiu. Neobositului si zelosului seu fostu parinte sufletescu.« — Inteliginti'a si poporulu romãnu din Clusiu.

3. »Tristu debitu de recunoscintia neuitatului meu patriotu, profesoru si canonicu. Joanu F. Negrutiu 4/12. 1888.« — O dedica Basiliu Hossu protopopulu Muresiuului.

4. »Multu iubitului meu frate Joanu F. Negrutiu canonicu. 4/12. 1888.« — Ann'a F. Negrutiu m. Dulogu preotésa veduva.

5. »Celui ce si-a redicatu alu seu neamu — Pomenirea lui din neamu in neamu.«

(Acésta cununa s'a depusu din partea Cancelariei Negrutiu in numele Familiei Negrutiu.)

6. »Neuitatului nostru unchiu — parinte crescatoriu.« — Nepotii recunoscatori.

7. »Preaiubitului nostru unchiu-mosiu Joanu F. Negrutiu canonicu 4/12 1888.« — Stranepotii si stranepótele: Elen'a, Jonitia, Clementin'a, Emiliu, Silvi'a, Susan'a, Niculiti'a, si Otili'a.

*) Lasamu se urmeze aici numai in unu scurtu estrasu descrierea inmormântarei Can. J. F. Negrutiu — omittiendu tóte acelea cari in o forma ori in alt'a s'au disu despre dënsulu mai susu in Biografi'a lui ori in Cuventulu funebralu rostitu la inmormântarea dënsului.

Firulu electricu și celea două anuntieri funebrele (unulu din partea Capitulului metropolitanu, și altulu din partea Cancelariei Negrutii) dusesera dejă scirea trista în toate partile, și asiă pe lângă frații repausatului și numerulu frumosu de nepoti și nepoțe, pre cari i-au crescutu dinsulu că unu adevveratu parinte, mai veniră și alții o multime din mari departari, spre a dá ultim'a onóre iubitelui loru confrate, neobositului și zelosului loru fostu protopopu și parinte sufltescu, neuitatului loru fostu profesor, prea bunului loru consangenu, amicu, patronu și benefactoriu.

Diu'a de 5 Decembre a fostu o di de doliu pentru opidulu nostru întregu. — Desi împlinirea actului funebralu eră desfipta pe 2 ore dupa am., — cu toate acestea inca dela 1 ora a inceputu a se adună toti din toate partile orasiului și din satele invecinate, asiă încatu pela 1½ cas'a și curtea defunctului erău indesuite de multimea, ce doriă se-i faca ultim'a onóre — asistându la acestu duiosu actu.

Semnalulu de adunare s'a datu la 2 ore, cându apoi junimea studiōsa dela toate Institutele de invetiamentu din locu se insiră și formă unu cordonu — dela cas'a mortului până la catedral'a metropolitană.

Fiindu acum toate ga'ta, conductulu funebralu se pusé în mișcare. Clerulu teneru și Chorulu vocalu mergeă înainte, imediatu urmău preotii imbracati în ornatu negru, apoi sicriulu portatu de 6 teologi și incungîuratu de alti 6, ce duceău cununile și de 24 tineri studenti ce duceău câte o faclia mare.

Dupa sicriu urmău consangenui, delegatii, amicii repausatului și apoi o multime immensa de cleru, inteligintia și tierina.

Dela cas'a mortului conductulu funebralu mersé prin midiloculu pietiei de-a dreptulu la Catedral'a Metropolitană unde Escellentissimulu Domnu Metropolitu Dr. Joanu Vancea indeplini actulu funebralu asistatu de 12 preoti (canonici și profesori).

Eră unu ce impunatoriu a vedé cum Capulu provinciei metropolitane în fruntea consiliariloru sei indeplinesce cu multa pietate ultim'a detorintia față de unulu dintre cei mai activi și conscientiosi consiliari ai sei.

Nu mai puçinu impunatoriu eră a vedé în giurulu sicriului aco-peritu de cununi, pe lângă frații repausatului o parte mare dintre nepotii ce-i crescuse dinsulu.

Chorulu vocalu sub conducerea ambiloru profesori esecută cu tota punctuositatea cantarile funebrele.

Terminându-se actulu funebralu Clarissimulu Domnu Dr. Alexandru Gram'a profesor de s teologia și rectorulu seminariului Vanceanu, rosti de pre amvonu cu rar'a-i oratoria o cuvântare funebrala foarte frumoșă și petrundietoria. (Vedi-o mai susu.)

Dupa terminarea acesteia, chorulu vocalu intonă cântarea in-datinata »In veci amentirea lui!«; și apoi conductulu funebralu în ordinea de mai înainte porni spre cemeteriulu bisericeii parochiale,

unde dupa terminarea rogatiuniloru prescise, remasitiile pamentesci ale canonicului Negrutiu s'au depusu spre repausu eternu. Er noi fie-carele aruncându câte o mâna de tierina pre cosciugulu ce inchideă în sene osamintele prea demnului defunctu ne departaramu dicându:

Fia-i tierin'a usiōra și amentirea eternu-bene-cuventata!

La 5 ore sér'a s'au într'unitu la poména preste 60 persoane. Totu atunci s'au distribuitu bani, pâne și vinu la mai bine de 100 seraci și cersitori; căci generosulu și marinimosulu defunctu nu si-a uitatu nici în momentul despartirei s'ale de cele pamentesci, de multimea seraciloru, cari până cându eră în vietia 'lu insoçiău pretotindenea, de câte ori numai esiă de-acasa contându securu la ajutoriulu și spriginulu lui.

Opidulu nostru de multu n'au avutu în midiloculu seu unu barbatu asiă de amicabilu, generosulu și marinimosulu, iubitulu și stimatulu de toti: dar' apoi nici n'a vediatu de multu o inmormântare asiă de frumoșă și impunatoria, cumu a fostu acést'a a canonicului Negrutiu

Diecimi de nepoti pre cari v'a crescutu, și sutimi de teneri pre cari v'a adapostitu; preoti și invetiatori pre cari v'a spriginitu și aperatu cu multa barbatia; orfani și veduve, seraci și cersitori pre cari va ajutoratu și mângaiatu — rogati-ve pentru repausulu sufltelui parintelui, spriginitoriului și aperatoriului vostru!

Blasiu în 6 Decembre 1888.

Unu blasianu.

